

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Katedra mezinárodního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mezinárodní rozvod v právu
Evropské unie a českém právu

Mgr. Ivana Mauricová

Vedoucí práce: JUDr. Oto Kunz, CSc.

Plzeň, 2018

Poděkování

Děkuji vedoucímu této diplomové práce JUDr. Oto Kunzovi, CSc. za vedení této práce a cenné rady při jejím zpracování.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 20. března 2018

Obsah

Úvod	5
Struktura diplomové práce.....	6
1 Mezinárodní rozvod a jak jej chápat	8
1.1 Úvod do problematiky mezinárodního rozvodu	8
1.2 Pojem rozvod a podobné instituty v českém právu a evropském právu	9
1.2.1 Pojem rozvod a jemu podobné instituty dle českého práva.....	10
1.2.2 Pojem rozvod a jemu podobné instituty v evropském právu a mezinárodním právu	11
1.2.3 Mezinárodní definice rozvodu	11
2 Prameny práva mezinárodního rozvodu a jejich vzájemné vztahy	14
2.1 Právní předpisy České republiky	14
2.1.1 Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém	14
2.1.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	15
2.1.3 Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.....	16
2.2 Předpisy EU	17
2.2.1 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.....	18
2.2.2 Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky	22
2.3 Mezinárodní smlouvy.....	27
2.4 Vztah předpisů EU, mezinárodních smluv a předpisů ČR a řešení jejich střetů.....	28
3 Kolizní úprava	29
3.1 Kolizní normy	29
3.2 Hraniční určovatelé	30
3.2.1 Proměnlivost hraničního určovatele	31
3.2.2 Obvyklý pobyt	31
3.3 Výhrada veřejného pořádku	32
4 Zánik mezinárodního manželství v Evropské unii	34
4.1 Stanovení mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis	34
4.1.1 Možnost volby soudu.....	37
4.2 Určení rozhodného práva dle nařízení Řím III	39
4.2.1 Možnost volby rozhodného práva.....	40
4.2.2 Vztah nařízení Řím III a dalších mezinárodních úmluv	41
5 Zánik mezinárodního manželství v České republice	42
5.1 Právní úprava v České republice.....	43

5.2	Pravomoc českých soudů k řízení o zániku smíšeného manželství	43
5.2.1	Kolize nařízení Brusel II bis a mezinárodních smluv	46
5.3	Určení rozhodného práva pro mezinárodní rozvod v České republice	46
5.4	Prohlášení manželství za neplatné a určení, zda tu manželství je či není .	48
6	Určení příslušnosti soudu a rozhodného práva dle dvoustranných smluv o právní pomoci	51
6.1	Dvoustranná smlouva o právní pomoci s Jugoslávií	51
6.2	Dvoustranná smlouva o právní pomoci s Maďarskem	52
6.3	Dvoustranná smlouva o právní pomoci s Bulharskem.....	53
7	Uznávání a výkon cizích soudních rozhodnutí o rozvodu manželství	54
7.1	Uznání rozhodnutí dle Haagské úmluvy o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití	55
7.1.1	Podmínky, překážky a zvláštnosti uznání rozhodnutí dle Úmluvy	56
7.2	Uznávání rozhodnutí dle nařízení Brusel II bis.....	59
7.2.1	Pravidla pro uznání	59
7.2.2	Možnost neuznání	61
7.3	Uznávání rozhodnutí dle ZMPS.....	62
7.3.1	Uznání rozhodnutí, kdy alespoň jeden z účastníků je státním občanem České republiky	64
7.3.2	Uznání rozhodnutí, kdy účastníci nejsou státními občany České republiky	66
7.4	Uznávání dle dvoustranných smluv o právní pomoci	67
7.4.1	Uznání bez potřeby zvláštního řízení.....	68
7.4.2	Uznání provedené zvláštním řízením	69
7.5	Shrnutí a příklady uznání	70
7.5.1	Uznání norského-českého rozvodu.....	71
7.5.2	Uznání finsko-českého rozvodu.....	71
7.5.3	Uznání ukrajinsko-českého rozvodu.....	71
7.5.4	Uznání afghánsko-českého rozvodu	72
7.5.5	Uznání brazilsko-českého rozvodu.....	72
8	Budoucnost právní úpravy této oblasti.....	73
8.1	Budoucnost nařízení Brusel II bis a Řím III	73
8.2	Budoucnost dalších právních předpisů	75
	Závěr.....	76
	Resumé	79
	Seznam zkratk.....	81
	Použité prameny	82

Úvod

Navazování rodinných vztahů mezi příslušníky různých států je stále častější. Vysoká míra mobility občanů v celé Evropě spojená s mezinárodní migrací vede k neustálému nárůstu počtu mezinárodních párů i mezinárodních rodin. V České republice se jejich počet začal zvyšovat po roce 1989 a stejný vliv měl i vstup naší republiky do Evropské unie, který lidem zajistil, že mohou bez větších potíží pracovat a žít kdekoli v Evropě. Díky tomu stoupl počet párů, v nichž manželé pocházejí z různých států, nebo se pár rozhodne přestěhovat a žít v jiném státě než jsou oba státními příslušníky. Je logické, že z uvedených i dalších příčin se zvýšil i počet rozvádějících se párů z těchto mezinárodních manželství. Téma diplomové práce jsem si vybrala právě z těchto důvodů, neboť se domnívám, že oblast rodinného práva a konkrétně tato týkající se rozvodu, nabývá čím dál více na důležitosti a je vysoká pravděpodobnost, že se s mezinárodním rozvodem setkám v advokátní praxi.

U rozvodu s mezinárodním prvkem vznikají podobné otázky jako u běžného rozvodu, který přeshraniční prvek nemá a jenž právě z rozvodu může udělat opravdu složitý právní problém, kdy je třeba vyřešit například, v jakém státě může být podán návrh na rozvod manželství, jak se bude rozhodovat o rodičovské odpovědnosti, jaké následky bude mít rozvod na majetkoprávní vztahy a zvláště, jaké právo by mělo být aplikováno při řešení těchto otázek. Rozvod manželství bychom mohli rozdělit z hlediska práva tedy do čtyř základních oblastí a to na 1. samotný rozvod manželství, 2. majetkoprávní následky rozvodu manželství, 3. rodičovská odpovědnost po rozvodu manželství a 4. vyživovací povinnosti po rozvodu manželství.

Tématem této diplomové práce jsou mezinárodní rozvody v českém právu a právu Evropské unie. Mým cílem nebylo podat rozsáhlý výklad o rozvodu ve všech jeho čtyřech částech, ale zaměřila jsem se pouze na samotný rozvod jako takový, neboť tu považuji za první a nejdůležitější. Záměrem mé práce je podat ucelený pohled na tuto problematiku z pohledu evropského práva a českého práva. Nelze ale opominout i oblast práva mezinárodního, konkrétně některé mezinárodní smlouvy, které jsou pro Českou republiku závazné a použijí se přednostně před vnitrostátním právem. Dále tuto problematiku lze rozdělit na části, kterými jsou jednak stanovení příslušnosti soudů, které budou o konkrétním rozvodu rozhodovat, dále určení rozhodného práva, které daný soud

aplikuje, nelze vynechat ani problematiku uznávání cizích soudních rozhodnutí o rozvodu manželství, neboť to s tímto tématem úzce souvisí. Neomezují se pouze na nynější platnou právní úpravu, ale popisují i historický vývoj, kterým důležité právní předpisy prošly, a zaměřují se i na jejich možný budoucí vývoj, neboť obzvláště v rámci práva Evropské unie je oblast rodinného práva považována za velmi důležitou, její rozvoj a unifikace je aktuálním tématem, a EU se snaží tuto oblast neustále vylepšovat a odstraňovat zjištěné nedostatky tak, aby lépe sloužila jejím občanům. Kombinací hledisek o jakou právní oblast se jedná, zda mezinárodní, evropské či české právo, a otázek související s příslušností soudů, rozhodným právem a uznáváním rozhodnutí o rozvodu, v podstatě vznikla logická struktura této práce, která ve svém přehledu postupuje logicky od jedné skupiny ke druhé a tím v konečném důsledku vytváří ucelený pohled na danou problematiku mezinárodních rozvodů, což považuji za přínosné, neboť kdo se o tuto oblast mezinárodního práva soukromého zajímá, může si v této práci lehce dohledat potřebné informace.

Struktura diplomové práce

Struktura této práce je dána již rozdělením samotné problematiky mezinárodního rozvodu. V úvodní části se zabývám základním pojmem této práce, a tím je rozvod a jemu podobné instituty, neboť ne ve všech státech Evropské Unie (i mimo ni) jsou tyto pojmy chápány shodně. Naopak státy se v obsahu pojmu rozvod značně liší, což má vliv na aplikaci evropského práva v jednotlivých státech.

V další části se zabývám prameny práva, které se této oblasti týkají. Je dělena na právní předpisy České republiky, právní předpisy Evropské unie a mezinárodní právní předpisy. Zvláště nařízením EU se věnuji podrobněji i z hlediska jejich historie a působnosti. Neopomím ani problematiku vzájemných vztahů a kolizí těchto pramenů práva mezi sebou, neboť otázka, který předpis má aplikační přednost před kterým, je podstatná pro jejich používání v právní praxi.

S ohledem na zaměření této diplomové práce na mezinárodní právo soukromé jsem zařadila i krátkou kapitolu týkající se kolizní úpravy, ve které se zabývám pouze v základních obrysech pojmy, které se vyskytují v souvislosti s mezinárodními rozvody, jako jsou některé hraniční určovatele nebo výhrada veřejného pořádku.

Po této části následují z mého pohledu dvě kapitoly, které považuji v rámci této práce za jedny z nejpodstatnějších. Je v nich popsána problematika zániku manželství s mezinárodním prvkem z pohledu nejprve evropského a pak českého práva. Obě tyto části jsou dále děleny na problematiku stanovení soudní příslušnosti jednotlivých států a určení rozhodného práva. Tato oblast je dále doplněna v další kapitole o otázku určení příslušnosti soudu a rozhodného práva dle mezinárodních smluv o právní pomoci.

V předposlední kapitole se věnuji problematice uznávání cizích soudních rozhodnutí o rozvodu manželství. Tato kapitola je dělena tak, aby bylo zřejmé, jak bude probíhat uznávání dle mezinárodních smluv, nařízení EU nebo dle českého vnitrostátního práva.

V poslední kapitole této práce nastiňuji, jaký by mohl být vývoj právní úpravy této oblasti do budoucna. Zejména se zaměřuji na nařízení Evropské unie, neboť jsou to právě tyto právní předpisy, které se již dnes hojně používají a jejich vliv na praxi bude, dle mého názoru, i nadále stoupat, neboť se stále pracuje na jejich zdokonalování a odstraňování nyní známých nedostatků.

1 Mezinárodní rozvod a jak jej chápat

1.1 Úvod do problematiky mezinárodního rozvodu

Mezinárodní manželství, někdy označována jako smíšená manželství, jsou taková, jak již bylo řečeno v úvodu, kdy např. manželé pochází z různých států nebo bydlí v jiném státě, než jsou státními občany, a dnes se s nimi setkáváme čím dál častěji. V České republice tento trend začal narůstat po roce 1989 a vstup do Evropské unie v roce 2004 a princip volného pohybu osob měl stejný vliv, jelikož lidem zajistil možnost usadit se a pracovat kdekoli v EU.

Je jasné, že se navýšil i počet rozvodů takovýchto mezinárodních párů. Na rozdíl od rozvodu, který neobsahuje důležitý mezinárodní prvek, v tomto případě vzniká mnoho nejasností, které je potřeba vyřešit, než vůbec může dojít k samotnému rozvodu. Například kdo a kam může podat návrh na rozvod nebo jak se rozhodne o majetkoprávních vztazích. Jedna z nejdůležitějších otázek však je, jaké právo by se mělo aplikovat na daný případ a kdo o tom bude rozhodovat, čemuž se budu věnovat v samostatných kapitolách.

Stejně jako rozvod dvou českých občanů podle českého práva, tak i mezinárodní rozvod lze rozdělit na čtyři základní části a to na 1. samotný rozvod manželství, což je tématem této práce a budu se touto problematikou zabývat podrobněji s omezením na právní úpravu v České republice a Evropské unii, jak avizuje již název této práce, 2. majetkoprávní následky rozvodu manželství, 3. rodičovská odpovědnost po rozvodu a 4. vyživovací povinnosti po rozvodu manželství, a to jak k dětem, tak mezi rozvedenými manželi. Právní úprava těchto oblastí je poměrně složitá, neboť každý stát je upravuje vlastními právními normami, nad kterými v dnešní době existuje i spousta mezinárodních smluv a právo Evropské unie, které se v některých případech užijí přednostně před právem daného státu. Již desítky let je snaha o sjednocení právních norem věnující se této oblasti, ovšem zatím se nepodařilo již vzniklými a aplikovatelnými evropskými předpisy nebo mezinárodními dohodami vyřešit všechny problémy.

U samotného rozvodu manželství je důležité určit příslušnost soudu a rozhodné právo, podle kterého se bude rozhodovat. Příslušnost soudů pro rozhodnutí o rozvodu je v Evropské unii upravena v Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech

manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen „nařízení Brusel II bis“), které je platné od roku 2005 na celém území EU s výjimkou Dánska a které nám tedy udává soud členského státu, který je příslušný k rozhodování o rozvodu, rozhodné právo ale neurčuje. Tuto úpravu nalezneme až v Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (dále jen „nařízení Řím III“), které je platné od 21. června 2012, které ale neplatí pro celé území EU, ale jen ve státech, které se posílené spolupráce účastní. Česká republika k této spolupráci nepřistoupila, a proto pro ni Nařízení Řím III neplatí a české soudy ho nemohou aplikovat. Ty se musí řídit vnitrostátní úpravou, konkrétně § 50 odst. 1 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), kde je řečeno, že rozvod manželství se řídí právním řádem státu, kterým se řídí osobní poměry manželů v době zahájení řízení. Na osobní poměry se vztahuje § 49 odst. 1 téhož zákona, kde je stanoveno, že osobní poměry se řídí právem státu, jehož jsou oba manželé občany, mají-li rozdílné občanství tak právním řádem státu, v němž mají obvyklý pobyt, v ostatních případech pak právním řádem českým.

1.2 Pojem rozvod a podobné instituty v českém právu a evropském právu

Nejdůležitějším pojmem, o kterém tato práce pojednává, je pojem „rozvod“. Jelikož se ale nepohybujeme jen ve vnitrostátní právní úpravě, je potřeba zjistit, zda tento pojem je vnímán i v jiných zemích, konkrétně v Evropské unii a jejím komunitárním právu, shodně s naším právním pojetím. Bohužel interpretace tohoto pojmu a jak ho lze vykládat, není ve všech pramenech jednotná, a i jemu podobné instituty nejsou ve všech zemích shodné, neboť je některé právo členského státu nemusí ani znát, jako je tomu například u rozluky, kterou česká právní úprava neobsahuje. Proto je důležité správně tyto pojmy v jednotlivých předpisech interpretovat a přiřadit jim správný význam, který zákonodárce zamýšlel. V důsledku by totiž měly být pojmy v unijním právu vykládány nezávisle na významu, který mu přiřazují právní řády jednotlivých zemí.¹ V rámci unijního práva pak můžeme nalézt dva základní druhy interpretace

¹PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 304 s. ISBN 978-80-7400-504-6. Str. 64

jeho norem, a to buď interpretační proces jako takový nebo proces, jakým se tvoří pojmy, které mají být společné celému právu Evropské Unie.²

Obecně závazný výklad kterýchkoli institutů obsažených v nařízení může podávat, jak vyplývá ze Smlouvy o založení Evropského společenství³, jen Evropský soudní dvůr (dále jen ESD). Tento výklad podléhá všeobecným interpretačním pravidlům unijního práva, jež lze odvodit právě z judikatury ESD. Jde o zásady tzv. autonomního výkladu (instituty vykládat nezávisle na národním právu), teleologického výkladu (instituty vykládat s ohledem na cíle daného právního aktu) a systematického a jazykového výkladu (měl by se brát ohled na různé jazykové verze a uspořádání právních aktů).⁴

1.2.1 Pojem rozvod a jemu podobné instituty dle českého práva

V rámci mezinárodního práva soukromého, je potřeba v České republice použít ZMPS, kde nalezneme v § 20 odst. 1 odpověď na otázku kvalifikace v mezinárodním právu, kdy se právní hodnocení určité věci s cílem nalézt použitelné kolizní ustanovení pro určení rozhodného práva, provádí dle českého právního řádu. Z toho plyne, že i pojem rozvod je nutné kvalifikovat tímto způsobem. Ten je od 1. 1. 2014 obsažen v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ), který nahradil před ním platnou právní úpravu obsaženou v zákoně o rodině.⁵ Ovšem právní úprava dané problematiky rozvodu se v podstatě nezměnila a obsahuje dva druhy rozvodu, a to sporný a nesporný. Nalezneme zde také jen jediný důvod k rozvodu, a to kdy soužití manželů je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení neboli kvalifikovaný rozvrat.⁶

V zákoně o mezinárodním právu soukromém nalezneme též pojmy jako je zákonné odloučení či prohlášení manželství za neplatné a určení, zda tu manželství je či není, jejichž úpravu nalezneme v § 677 – 686 OZ. Pojem zákonné odloučení je v některých evropských zemích a evropském právu

² ROZEHNALOVÁ, Naděžda; VALDHANS, Jiří; DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 445 s. ISBN 978-80-7478-016-5. Str. 41

³ Čl. 234 písm. b SES.

⁴ ZAVADILOVÁ, Marta; TUROŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2010, (7). 246. ISSN 1210-6410

⁵ Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů.

⁶ § 755 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen „OZ“)

nazýváno „legal separation“⁷. Tyto pojmy stojí vedle rozvodu a nelze je pod něj přímo podřadit, i když se jedná také o otázky existence manželství a jeho zániku, ovšem z hlediska uznávání rozhodnutí v těchto věcech je s nimi procesně nakládáno totožně, jako kdyby se jednalo o rozhodnutí týkající se rozvodu.

1.2.2 Pojem rozvod a jemu podobné instituty v evropském právu a mezinárodním právu

V právu Evropské unie se vyskytuje vedle pojmu rozvod, jak již bylo řečeno, také pojem zákonné odloučení („legal separation“ nebo „separation of marriage“) neboli rozluka. České právo pojem rozluky opustilo s přijetím zákona č. 265/1949, o právu rodinném, který vznikl v rámci právnícké dvouletky, kde jediná možnost, jak rozvázat manželství, byla rozvodem za předpokladu, že nastal z důležitých důvodů mezi manžely hluboký a trvalý rozvrat.⁸

Ovšem pojem rozluka nadále existuje v několika právních řádech států Evropské unie, jde například o Francii, Itálii nebo Polsko, kdy se manželský svazek neruší jako takový, ale oslabují se některé manželské povinnosti. Ve výsledku z toho plyne, že nelze uzavřít manželství nové. Ve Francii například rozluka ruší povinnost společného soužití, avšak povinnost vzájemné pomoci, věrnosti a podpory jim zůstává. Pokud rozluka trvá alespoň tři roky, lze na návrh jednoho z manželů rozhodnutí o rozluce změnit na rozhodnutí o rozvodu. Úprava rozluky se v jednotlivých státech mírně liší, podrobnosti k tomuto institutu můžeme získat na stránkách Portálu evropské e-justice.⁹

1.2.3 Mezinárodní definice rozvodu

Pojem rozvod není nikde v mezinárodním právu definován, lze ho pouze určitým způsobem vymezit, ať už státy tento institut nazývají jakkoli. Za základ můžeme vnímat to, že rozvodem dosáhneme změny osobního statutu a staneme se rozvedenými namísto ženatý – vdaná. Také závazky, které plynuly z manželství, rozhodnutím o rozvodu zanikají. Rozhodnutí o rozvodu by mělo být charakteristické tím, že ruší platné manželství, vydává ho k tomu zákonem příslušný orgán, je rozvedeno jen ze zákonných důvodů a došlo k němu zákonem

⁷ Důvodová zpráva k § 51 a 52 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

⁸ § 30 odst. 1 zákona č. 265/1949, o právu rodinném

⁹ Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-cs.do. [cit. 17. 10. 2017]

určeným způsobem.¹⁰ Pokud vykazuje tyto uvedené rysy, mělo by být dané rozhodnutí považováno za rozhodnutí o rozvodu. Jednotlivé právní úpravy evropských zemí se hlavně liší v zákonem stanovených důvodech, kdy může k rozvodu dojít. K odlišnostem došlo zejména z důvodu různě silného vlivu církve v daném státě na společnost či odlišných kulturních hodnot. Obvykle ve státech, kde má velký vliv katolická církev jako je například Polsko či Itálie, lze dosáhnout rozvodu obtížněji než v zemích, které jsou více od církve odděleny.

V České republice lze rozvodu dosáhnout pouze soudním řízením, neboť orgány příslušné rozhodovat v této oblasti jsou dle českého práva pouze soudy, což je nejčastější postup, který se vyskytuje i v evropských zemích. Ovšem v některých zemích lze dosáhnout rozvodu i mimo soudní soustavu, kde namísto soudu rozhodují příslušné správní orgány. Jedná se o tzv. administrativní rozvody, které jsou za splnění určitých podmínek možné v rámci EU v Dánsku, Portugalsku nebo Nizozemí. Mimo EU jsou možné například v Norsku nebo Rusku. Tyto rozvody jsou zmíněny v tzv. Principech¹¹, které vytvořila Komise pro evropské rodinné právo (CEFL¹²) a jsou vnímány jako doporučení pro zákonodárce. Z principu číslo 1:2 plyne, že rozvodový proces by měl být stanoven zákonem a měl by být prováděn příslušným orgánem, který může být buď soudní, nebo správní. CEFL také sestavila knihu Modelový rodinný kodex¹³, která prezentuje určitou představu úpravy rodinného práva do budoucna, kde v kapitole třetí nalezneme i úpravu rozvodu, kde je zakotvena možnost rozvodu jak před soudem, tak i před příslušným správním orgánem. V úvodní části této kapitoly nalezneme i polemiku o tom, proč se původně mohl rozvod konat pouze před soudem, kde se argumentuje hlavně ochranou manželství jako takového zvláště ve spojitosti s církví, ovšem z moderního pohledu by mohla k rozvodu stačit společná vůle manželů, tedy že obě strany s rozvodem souhlasí.¹⁴ V dnešní době pro rozvod před soudem hovoří spíše ochrana slabší strany. V dalších článcích kodexu se můžeme dočíst, jak by mohl administrativní rozvod vypadat a kdy se

¹⁰ BOELE-WOELKI, Katharina et al. *Principles of European family law regarding divorce and maintenance between former spouses*. Antwerp: Intersentia, 2004, 170 p. ISBN 90-5095-426-X. P. 13

¹¹ Principles of European Family Law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses, Dostupné z: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf>.

¹² Commission on European Family Law

¹³ The Model Family Code. [cit. 17. 10. 2017]

Dostupné z: https://ius.unibas.ch/uploads/publics/6428/20111027161123_4ea9668bdfd0f.pdf

¹⁴ The Model Family Code. [cit. 17. 10. 2017] Dostupné z:

https://ius.unibas.ch/uploads/publics/6428/20111027161123_4ea9668bdfd0f.pdf. P. 22

tento způsob jeví jako vhodné řešení a kdy toto řešení využít nelze. Připomínám, že již nyní jeho úpravu obsahují tři členské země EU.¹⁵

Manželství může zaniknout (během života manželů) nejen rozvodem, ale i dalšími instituty, které se k němu přiřazují. Nařízení Brusel II bis jemu na roveň zařazuje instituty zrušení manželství na základě rozluky či prohlášením manželství za neplatné. Dvoustranné mezinárodní smlouvy taktéž hovoří o prohlášení manželství za neplatné.

¹⁵ ŠMÍD, Ondřej; ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013. 336 s. ISBN 978-80-87576-66-3. Str. 66-67

2 Prameny práva mezinárodního rozvodu a jejich vzájemné vztahy

Právo mezinárodního rozvodu je součástí mezinárodního rodinného práva, které se řadí do oblasti mezinárodního práva soukromého. Právní úpravu tohoto řízení nalezneme ve třech skupinách pramenů, a to ve vnitrostátních předpisech, v předpisech Evropské unie a v mezinárodních smlouvách. Za základní pramen tohoto práva můžeme v České republice považovat ZMPS, ovšem jeho uplatnění v praxi je limitováno přednostní aplikací unijních předpisů a také přednostní použitelností mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána. Problematice vzájemných vztahů těchto tří oblastí a jejich případných střetů se věnuji jak v samostatné kapitole, tak i průběžně v celé práci, neboť v otázkách určení příslušnosti, rozhodného práva nebo uznání rozhodnutí ve věcech rozvodu se přednost kde kterého předpisu může lišit.

2.1 Právní předpisy České republiky

2.1.1 Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

V České republice je za základní pramen mezinárodního práva soukromého považován zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), který nabyl účinnosti 1. ledna 2014, kdy nahradil předchozí platnou úpravu obsaženou v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen „ZMPSP“). Jedná se i o hlavní právní předpis upravující mezinárodní rozvod v České republice. Samotný zákon můžeme také označit za tzv. „zbytkovou normu“¹⁶, neboť jeho použití je příliš omezeno, a to pouze na případy, kdy mezinárodní právo závazné pro ČR nebo unijní přímo použitelné předpisy nestanoví něco jiného, přičemž tyto oblasti se velmi rychle rozvíjí. Ovšem i přes to je vnitrostátní úprava mezinárodního práva soukromého stále důležitá.

Z názvu nového zákona zmizel pojem práva „procesního“, ale jeho úprava je zde obsažena i nadále. Otázka, podle jakých procesních předpisů se bude postupovat v řízeních o soukromoprávních věcech s mezinárodním prvkem je vyřešena v § 8 odst. 1 ZMPS, kde je předepsáno, že se v těchto případech bude

¹⁶ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0. Str. 52.

postupovat dle *lex fori* – tuzemských procesních předpisů, na zahraniční procesní předpisy se bere ohled jen výjimečně.¹⁷

Nově přijatý ZMPS souvisel s rozsáhlou rekodifikací soukromého hmotného práva v ČR, které bylo podstatně měněno. Samotné změny v ZMPS nebyly tak zásadní a rozsáhlé, neboť původní úprava v ZMPSP byla stále ještě dostačující, ovšem nový zákon reagoval na změny a rychlý vývoj v mezinárodním právu, obzvláště v právu Evropské unie. Moderní pojetí nového zákona můžeme spatřovat například ve struktuře zákona, kde každá oblast upravená ve zvláštní části se dále dělí na určení pravomoci, rozhodného práva a uznání a výkon cizích rozhodnutí.¹⁸ Zařazeny byly i nové instituty jako je úprava registrovaného partnerství v § 67, přednost dostal hraniční určovatel obvyklý pobyt před státní příslušností, což odpovídá úpravám v jiných evropských zemích a předpisech EU.

ZMPS obsahuje 9 částí, kde je nejprve obsažena obecná část a pak následuje zvláštní. V první části nalezneme například předmět úpravy, nutně použitelná ustanovení či úpravu výhrady veřejného pořádku. V druhé části nalezneme obecnou úpravu mezinárodního civilního procesního práva, třetí část obsahuje obecná pravidla pro určování rozhodného práva, jako jsou otázky zpětného a dalšího odkazu nebo kvalifikační problém. Ve čtvrté části nalezneme jednotlivé druhy soukromoprávních vztahů, ke kterým patří například určení způsobilosti mít práva a povinnosti, rodinné právo či úpravu registrovaného partnerství. Pátá část je zaměřena na právní pomoc ve styku s cizinou, v šesté nalezneme řízení o úpadku, v sedmé je upraveno rozhodčí řízení. Na závěr jsou zařazena přechodná a závěrečná ustanovení a jako poslední ustanovení o účinnosti zákona. Mezinárodní rodinné právo, a tedy i úpravu mezinárodního rozvodu, nalezneme v části čtvrté, hlavě V., Díle 1.

2.1.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

V roce 2014 proběhla v České republice velká rekodifikace soukromého práva, která se týkala i hmotněprávní úpravy rozvodu, tak i procesní stránky věci. Rekodifikace zrušila zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „ZOR“) a úpravu rodinného práva přesunula do zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále

¹⁷ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0. Str. 49.

¹⁸ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0. Str. 52-53.

jen „OZ“) do jeho části druhé, který nabyl účinnosti 1. ledna 2014. Úpravu rozvodu manželství a věcí souvisejících nalezneme v § 755 – 770 OZ.

Oproti procesní úpravě v hmotněprávní úpravě rozvodu nenalezneme podstatnější změny na rozdíl od staré kodifikace obsažené v ZOR. Nadále platí, že manželství může být rozvedeno pouze tehdy, pokud je soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.¹⁹ Soud také manželství nerozvede, pokud nejsou upraveny poměry k nezletilým dětem v době po rozvodu, pokud je manželé mají.²⁰ Dále jsou v zákoně upraveny tři typy rozvodu a to tzv. „klasický rozvod“, kde je soud povinen zjišťovat příčiny rozvratu manželství, dále rozvod dohodou a tzv. „sankční rozvod“, pro který platí tvrdostní klauzule dle § 755 odst. 2 OZ.²¹ Dále nemůžeme ani opominout úpravu zdánlivého a neplatného manželství obsaženou v § 677 až § 686 OZ.

2.1.3 Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

S rekodifikací soukromého práva se také nutně muselo upravit i právo procesní. V hmotném právu došlo ke vtělení rodinného práva do občanského zákoníku a tím zanikla samostatná právní úprava. V právu procesním to bylo ale naopak. K 1. lednu 2014 se od zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“), oddělila řízení obsažená v části třetí hlavy páté do zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), který obsahuje především řízení nesporná, ale bylo sem právě zařazeno i řízení o rozvodu manželství, které je svým charakterem spíše řízení sporné. Řízení o rozvodu manželství je upraveno v hlavě V. ZŘS pododdílu 2. s názvem Řízení ve statusových věcech manželských v § 383 až 399 ZŘS. Na řízení o rozvodu se ale užití i obecná část zákona o ZŘS, kdy některá ustanovení jsou z užití vyloučena právě normami obsaženými v § 383 ZŘS a následujícími.

¹⁹ § 755 odst. 1 OZ

²⁰ § 755 odst. 3 OZ

²¹ § 755 odst. 2 OZ: „Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu a) se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu, nebo b) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma s tím, že mimořádně okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let.“

2.2 Předpisy EU

Právo Evropské unie bychom mohli vnímat jako jednu z forem mezinárodního práva. Na druhou stranu ale v systému tohoto práva lze nalézt odlišnosti, které se obvykle v mezinárodním právu neobjevují. Aby se občané mohli dovolávat mezinárodního práva, musí být nejprve inkorporováno do práva vnitrostátního, na rozdíl od práva EU, kde u soudů členských států EU se mohou práva, která jsou zaručena právem EU, uplatnit přímo. Navíc je častým jevem i to, že právo EU je nadřazené vnitrostátnímu právu těchto států.²² Proto je vhodné právo EU a mezinárodní právo odlišovat.

Dne 1. května 2004 se stala Česká republika součástí Evropské unie, neboť tento den vstoupila v platnost Smlouva o přistoupení k EU²³ (dříve Evropské společenství). V návaznosti na Akt o podmínkách přistoupení České republiky se právní režim Evropské unie stal závazným pro náš stát. Z tohoto důvodu v České republice začalo platit i ustanovení čl. 288 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), ze kterého vyplývá, že nařízení vydaná na jeho základě jsou závazná a bezprostředně použitelná ve všech členských státech.²⁴ Směrnice na rozdíl od nařízení členským státům, kterým je určena, pouze diktuje, jakého cíle se má dosáhnout, aniž by jim určovala prostředky, jakými daného cíle mají dosáhnout. Směrnici tedy stát nemusí implementovat přímo do vnitrostátního právního řádu.

Ve vztahu k mezinárodním rozvodům na půdě Evropské unie byla přijata dvě nařízení. Prvním z nich je Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, pro který se vžily zkratky „Brusel II a“ nebo „Brusel II bis“, kterou používám v této práci. Druhé a neméně důležité je Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky, které se označuje jako „Řím III“.

²² Mezinárodní právo. [cit. 9. 9. 2017]

Dostupné z https://e-justice.europa.eu/content_international_law-10--maximize-cs.do

²³ Smlouva o přistoupení České republiky a dalších zemí k EU, publikována pod č. 44/2004 Sb. m. s.

²⁴ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str.54

2.2.1 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000

Pro toto nařízení se vžilo označení „Brusel IIa“ nebo též „Brusel II bis“, přičemž jsou si tato označení rovnocenná. V rámci rodinných záležitostí v Evropské unii můžeme Brusel II bis označit za jádro soudní spolupráce v této oblasti. Obsahuje úpravu pro určení soudní příslušnosti v případech rozvodu, rozluky či prohlášení manželství za neplatné, dále i pro spory ve věcech rodičovské zodpovědnosti obsahující mezinárodní prvek. Zahrnuje také úpravu pro uznávání a výkon rozhodnutí v jiném členském státě, než je stát původu rozhodnutí, čímž ulehčuje volný pohyb těchto rozhodnutí v rámci EU, ale také úředních listin či dohod. V členských státech je použitelné od 1. března 2005 s výjimkou Dánska. Pokud se stát stal členským státem EU až po tomto datu, je v něm použitelný od data přistoupení k EU. Konkrétně pro Bulharsko a Rumunsko od 1. ledna 2007 a pro Chorvatsko od 1. července 2013.

2.2.1.1 Historický vývoj

Nařízení Brusel II bis nahradilo původně platné Nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. května 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem, pro které se vžilo označení Brusel II. V platnosti bylo od 1. 3. 2001 do doby, než ho nahradilo nařízení nyní platné, tedy Brusel II bis. To bylo za své existence jednou novelizováno nařízením Rady (ES) č. 2116/2004 ze dne 2. prosince 2004, kterým se s ohledem na smlouvy se Svatým stolcem mění nařízení (ES) č. 2201/2003 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.

Před přijetím nařízení Brusel II byla v této oblasti práva přijata v roce 1998 Úmluva o soudní příslušnosti a uznání a výkonu rozhodnutí v manželských věcech (tzv. Bruselská úmluva II), která ale nikdy nevstoupila v platnost a její ustanovení byla přímo použita v nařízení Brusel II. Velkou výhodou Bruselské úmluvy II bylo, že k ní vznikla důvodová zpráva sepsána prof. Alegriou Borrás²⁵,

²⁵ BORRÁS, Alegría. Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of

po které se i tato zpráva jmenuje a dodnes nám slouží jako výkladový nástroj pro nařízení Brusel II bis i přes to, že se tyto dva předpisy mírně liší, neboť podobná zpráva přímo k Bruselu II bis nebyla zpracována, stejně jako i k jiným složitějším nařízením, což se obecně vnímá za jakýsi nedostatek.²⁶

2.2.1.2 Působnost nařízení

Oblast působnosti nařízení Brusel II bis musíme zkoumat z několika hledisek. Jednak se nám bude jednat o časovou působnost, dále věcnou, personální a teritoriální působnost.

Z hlediska časové působnosti je pro nás důležitý jeho čl. 72, kde je v první větě uvedeno, že nařízení vstupuje v platnost od 1. srpna 2004, v druhé se hovoří o datu účinnosti, které je stanoveno k 1. březnu 2005 s výjimkou článků 67 až 70, které jsou použitelné od 1. srpna 2004. V preambuli nařízení Bruselu II bis je jasně řečeno, že „*toto nařízení nahrazuje nařízení (ES) č. 1347/2000, které se v důsledku toho zrušuje.*“²⁷ Dále je pro nás důležitý čl. 68, kde nalezneme přechodná ustanovení, jejichž existence je podmíněna tím, že jedno nařízení přímo nahradilo druhé a věci pod ně spadající jsou shodné. Použitelnost nařízení Brusel II bis je omezena stanoveným dnem použitelnosti, tedy na soudní řízení, která byla zahájena, na veřejné listiny přijaté nebo na dohody uzavřené mezi stranami, až po dni 1. 3. 2005, jak je stanoveno v čl. 72 tohoto nařízení.

Věcná působnost nám sděluje, na jaké případy lze Brusel II bis použít. Její úpravu nalezneme hned v čl. 1, který je nazván oblast působnosti. Je zde vymezena jak pozitivně, tak negativně. Dle odst. 1 čl. 1 nařízení se Brusel II bis vztahuje na občanskoprávní věci bez ohledu na druh soudu, které se týkají a) rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné b) přiznání, výkonu, provedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti. Dané nařízení díky obsažené úpravě, která obsahuje jednak určení příslušnosti soudů, tak i uznání a výkonu rozhodnutí, která jsou vydaná na jeho základě, můžeme označovat za tzv. dvojité instrument.²⁸ Z preambule nařízení bodu 8 vyplývá, že by se rozhodnutí o rozvodu, rozluce nebo prohlášení manželství za neplatné nemělo týkat otázek typu důvod

Judgments in Matrimonial Matters. (approved by the Council on 28 May 1998) In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [online]. [cit. 30. 9. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.1998.221.01.0027.01.ENG

²⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 130

²⁷ Bod 28 preambule nařízení Brusel II bis

²⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 133

rozvodu nebo majetkové důsledky manželství. Sousloví z čl. 1 „bez ohledu na druh soudu“ musíme chápat dle definice obsažené v čl. 2 bod 1 tak, že do působnosti nařízení spadají i případy, kdy o těchto věcech rozhodují například správní orgány, neboť soudem se zde rozumí jakýkoli orgán členského státu, kterému přísluší rozhodovat věci spadající do oblasti působnosti nařízení dle čl. 1. Problém u věcné působnosti Bruselu II bis můžeme nalézt v odpovědi na otázku, zda pod ni lze podřadit i zrušení, případně prohlášení za neplatné, registrovaného partnerství osob stejného pohlaví a obdobná soužití, či nikoli. Jak v teorii, tak i praxi, se došlo k závěru, že nařízení se na tyto svazky nevztahuje. S tím souvisí problém, že tyto svazky se v některých členských státech EU nazývají pojmem „manželství“, což by mohlo vést k dojmu, že se na ně nařízení vztahuje. Příkladem těchto zemí je Belgie, Francie či Španělsko. Odpověď na toto úskalí můžeme nalézt v autonomním výkladu pojmů evropského práva, tam je ale výsledek zatím nejasný.²⁹

V rámci teritoriální působnosti je Brusel II bis platný a účinný na území celé Evropské unie včetně Spojeného království a Irska³⁰, kde tyto země prohlásily, že se chtějí účastnit přijímání a používání Bruselu II bis, s jedinou výjimkou, a to je území Dánska, na které se nařízení nevztahuje.³¹

Personální působnost nám udává osoby, na které lze v jejich řízeních nařízení Brusel II bis použít. Lze si položit otázku, zda lze nařízení použít jen v případech, ve kterých se vyskytuje mezinárodní prvek, neboť se o tom samotné nařízení nezmiňuje (například oproti nařízení Brusel I). Odpovědí je, že jeho použitelnost je omezena jen na případy obsahující mezinárodní prvek, což plyne již ze samotného právního základu Unie, a proto není nutné přímo odkazovat v nařízení na čl. 81 SFEU.³²

2.2.1.3 Přezkum dle článku č. 65 nařízení Brusel II bis ze dne 15. dubna 2014

Nařízení Brusel II bis obsahuje článek č. 65, ve kterém je nařízen přezkum tohoto nařízení Komisí z hlediska jeho uplatňování v členských státech. I když je v něm stanoveno, že k vyhotovení této zprávy mělo dojít k 1. lednu 2012, byla vydána až 15. dubna 2014. Samotná zpráva³³ kopíruje stavbu nařízení

²⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 131

³⁰ Bod 30 preambule nařízení Brusel II bis

³¹ Bod 31 preambule nařízení Brusel II bis

³² PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 134

³³ Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení

a samostatně hodnotí jak příslušnost, tak uznávání a výkon rozhodnutí i spolupráci mezi ústředními orgány jednotlivých členských států EU. Podklady pro vypracování zprávy dodala Evropská justiční síť v oblasti občanských a obchodních záležitostí a též čerpala z dostupných studií, které jsou přílohou této zprávy. Neopomenula ani Zelenou knihu Komise o rozhodném právu a příslušnosti soudů v rozvodových záležitostech, týkající se nařízení Řím III, judikaturu SDEU nebo dopisy a stížnosti občanů Unie, která se dotýkala nařízení.³⁴

Pro tuto práci je zejména zajímavá část 1.1., která se týká příslušnosti ve věcech manželských. Předpisy týkající se příslušnosti ve věcech manželských stanovená nařízením Brusel II bis ulehčily této oblasti mnohé, ovšem zjistily se i mírné nedostatky například s výkladem pojmu soudní příslušnosti určené na základě čl. 3 odst. 1 písm. b „Státní příslušnosti manželů“, kdy mají manželé stejnou státní příslušnost dvou členských států. (Více ke stanovení soudní příslušnosti je v samostatné kapitole, kde je poukázáno i na související judikaturu SDEU.) Problém alternativního zvolení příslušnosti ve spojení s tím, že v Evropské unii neexistuje předpis, který by harmonizoval kolizní normy na celém jejím území, může mít za následek, že jeden z manželů bude vyvíjet tzv. „tlak na soud“ tím, že požádá o rozvod jako první, a tak získá nemalé výhody ve svůj prospěch. Tomu by se dalo zabránit, pokud by ve všech členských státech platily harmonizované kolizní normy. Ovšem jejich zavedení, které by tento „nátlak“ snížily tím, že by příslušný soud musel aplikovat právo stanovené jednotnými normami, se zatím nepodařilo dosáhnout. Prvním náznakem harmonizace v této oblasti je přijetí nařízení Řím III, to ovšem platí jen v některých státech.

Druhý nedostatek byl spatřován v nemožnosti uzavřít dohodu mezi manželi o určení příslušného soudu, což by přineslo výhody zvláště v případech, kdy se manželé dohodli na rozvodu a kde by připadalo v úvahu určení rozhodného práva po vzájemné dohodě dle nařízení Řím III. Dále se například ukázalo, že

(ES) č. 1347/2000. COM/2014/0225 final [cit. 22. 10. 2017]. [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52014DC0225>

³⁴ Úvod Zprávy Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000. COM/2014/0225 final [cit. 22. 10. 2017]. [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52014DC0225>

článek 6 o výlučné povaze příslušnosti dle čl. 3, 4 a 5 nařízení, je zbytečný a spíše matoucí, jelikož samotné články 3, 4 a 5 jsou dostačující.³⁵

Problematickým se stal i čl. 7 o zbytkové příslušnosti, která souvisí s právem každého členského státu a může tak v některých případech dojít k nerovnému přístupu občanů EU ke spravedlnosti.³⁶ V případech uznávání rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti dle nařízení se jako důvod rozpor s veřejným pořádkem vyskytoval minimálně. Problémy spíše vznikaly v oblasti týkající se výkonu rozhodnutí dle nařízení, což se ale samotného rozhodnutí o rozvodu netýká.

2.2.2 Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky

Příslušnost soudů v manželských věcech týkající se rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné upravuje na půdě EU nařízení Brusel II bis. Ovšem regulaci, jaké právní předpisy se mají aplikovat na tyto případy, tedy pravidla jak určit rozhodné právo, obsahuje až nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (dále jen „Řím III“), které neplatí na celém území EU, ale bylo přijato jen mezi některými členskými státy v rámci tzv. posílené spolupráce. Řím III je použitelný od 21. června 2012, s výjimkou čl. 17, který je použitelný od 21. června 2011. Nyní se k původním 14 státům, které se účastnili posílené spolupráce a přijetí tohoto nařízení od začátku a je v nich závazné a přímo použitelné, přidala ještě Litva, kde je nařízení Řím III platné od 22. května 2014, a Řecko, kde je platné od 29. července 2015.

2.2.2.1 Vývoj právní úpravy pro určení rozhodného práva v Evropské unii

Pokud se mezinárodní manželský pár chtěl nechat rozvést v EU, narazil v minulosti na problém, kdy každá země samostatně určovala právní řád, který se

³⁵ Část 1.1 Věci manželské Zprávy Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000. COM/2014/0225 final [cit. 22. 10. 2017]. [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52014DC0225>

³⁶ Část 1.3 Zprávy Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000. COM/2014/0225 final [cit. 22. 10. 2017]. [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52014DC0225>

měl v daném případě použit dle svého právního řádu, což vedlo k velké nejistotě v této oblasti. Sjednocení těchto pravidel se tedy jevilo jako dobrý nápad, neboť by to zjednodušilo situaci jak právníkům, tak i občanům, zjistit, jaké právo bude použito na konkrétní rozvod. Ale shoda na pravidlech se v členských státech, jak rozhodné právo určit, bohužel nepodařila nalézt.

Snaha o sjednocení pravidel v evropské právní úpravě týkající se rozhodného práva ve věcech mezinárodního rozvodu se objevila již v roce 2004, kdy Evropská rada požádala Komisi o předložení zelné knihy týkající se těchto kolizních norem, což vedlo v roce 2005 k přijetí Komisí Zelené knihy o rozhodném právu a příslušnosti soudů v rozvodových záležitostech.³⁷ Následně v roce 2006 Komise předložila návrh na změnu nařízení Brusel II bis³⁸, který v Kapitole IIa obsahoval pravidla pro určení rozhodného práva ve věcech manželských a rozluky. Bohužel tento návrh nebylo možné jednomyslně přijmout, a proto byl stažen. Následně se 14 členských států mezi sebou domluvilo navázat posílenou spoluprací v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky. Tyto země přijaly navrhované nařízení s určitými úpravami tak, že se omezilo jen na pravidla určující rozhodné právo ve věcech rozvodu a rozluky. Posílená spolupráce těmito zemím byla rozhodnutím Rady³⁹ ze dne 12. července 2010 povolena, načež následovalo přijetí Nařízení Řím III, které bylo závazné a přímo použitelné jen v zúčastněných členských státech. Institut posílené spolupráce byl v tomto případě použit vůbec poprvé.

2.2.2.2 Zvláštní institut posílené spolupráce

Obsahem tohoto institutu je snaha o urychlení evropské integrace mezi členskými státy EU, které o to mají zájem. Institut posílené spolupráce tedy umožňuje přijmout jednotnou právní úpravu pouze ve vybraných zemích, které se jí účastní, a není potřeba, aby se úprava vztahovala na celé území EU. Obecně je ale možné, aby se jí účastnily všechny členské státy, a je to i jejím konečným

³⁷ Zelená kniha o rozhodném právu a příslušnosti soudů v rozvodových záležitostech, KOM (2005) 82 v konečném znění. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52005DC0082>

³⁸ Návrh nařízení Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 2201/2003 ohledně příslušnosti a pravidel o právních předpisech použitelných v manželských věcech. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 17. 11. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52006PC0399>

³⁹ Rozhodnutí Rady ze dne 12. července 2010, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 17. 11. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32010D0405>

cílem, aby danou úpravu všechny členské státy nakonec přijaly. Úpravu tohoto institutu nalezneme v čl. 20 SEU a v čl. 326 až 334 SFEU, kde je obsažena jak definice posílené spolupráce, tak i obecné zásady, které mají být dodrženy při používání tohoto institutu. Poprvé byla použita u přijetí Nařízení Řím III, kdy se jí v začátku účastnilo 14 členských států. Konkrétně se jednalo o Belgie, Bulharsko, Francii, Itálii, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Maltu, Německo, Rakousko, Portugalsko, Rumunsko, Slovinsko a Španělsko. Původně se chtělo posílené spolupráce účastnit i Řecko, které ale žádost týkající se účasti 3. března 2010 stáhlo.

Další použití tohoto institutu se, jen tak pro zajímavost, týkalo znovu rodinných záležitostí, kdy Komise 3. března 2016 předala Radě návrh rozhodnutí Rady, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů mezinárodních párů. Týkalo se jak majetkových poměrů mezi manželi, tak i mezi registrovanými partnery. Dané rozhodnutí bylo Radou 9. června 2016 přijato. Mezi státy, které se této posílené spolupráce chtějí účastnit je i Česká republika.

2.2.2.3 Zelená kniha o rozhodném právu a příslušnosti soudů v rozvodových záležitostech

V Bruselu 14. března 2005 byla předložena Zelená kniha o rozhodném právu a příslušnosti soudů v rozvodových záležitostech v konečném znění. Jejím posláním bylo začít širokou debatu zúčastněných stran týkající se rozhodného práva a příslušnosti soudů v těchto věcech. Rozebírala problémy tehdejší situace, například nedostatečnou právní jistotu a předvídatelnost pro manželské páry související s obtížným předvídaním toho, jaké právo bude v jejich věci aplikováno nebo tzv. „spěch na soud“.

Pro názornost problémů, které mohou vzniknout v případech, kdy se manželský pár chce nechat rozvést a je zde nějaký mezinárodní prvek, byly uvedeny v Zelené knize i konkrétní příklady takovýchto mezinárodních manželství. Následně Zelená kniha navrhovala i různá řešení včetně jejich různých kombinací. Za základ brala možnost harmonizovat pravidla pro kolizi právních norem, možnost výběru rozhodného práva manželi nebo možnost vybrat

si příslušný soud. Nezavrhovala ani možnost, že by daná oblast zůstala bez evropské úpravy.⁴⁰

Zelená kniha sloužila jako podklad návrhu na změnu nařízení Brusel II bis, ovšem nepodařilo se dosáhnout jednomyslné shody pro nepřekonatelné překážky, které souvisí např. s velmi odlišnou úpravou rozvodu v jednotlivých státech, což vyústilo následně v uzavření posílené spolupráce mezi některými státy společenství a přijetí nařízení Řím III těmito státy.

2.2.2.4 Působnost nařízení

Z hlediska časové působnosti lze nařízení použít pouze ve státech, které se účastní posílené spolupráce buď od samého začátku, nebo se k ní později přidaly. Konkrétní data, od kdy lze toto nařízení v těchto státech použít jsem již zmínila v úvodu kapitoly 2.2.2.

Oblast věcné působnosti je vymezena v bodě 10 preambule tohoto nařízení, kde je řečeno, že by měla být slučitelná s nařízením Brusel II bis a nemělo by se vztahovat na prohlášení manželství za neplatné. Naopak by se mělo vztahovat jen a pouze na zrušení nebo uvolnění manželského svazku a právo určené tímto nařízením, resp. jeho kolizními normami, by se mělo vztahovat na důvody k rozvodu a rozluce.

V nařízení je věcná působnost definována v čl. 1 odst. 1, kde je vyjádřeno, že nařízení Řím III se vztahuje na rozvod a rozluku v situacích, kdy dochází ke kolizi právních předpisů.⁴¹ V odst. 2 jsou naopak vyjmenovány věci vyloučené z aplikace nařízení Řím III. Jde konkrétně o

- a. *právní způsobilost fyzických osob*
- b. *existence, platnost nebo uznání manželství*
- c. *prohlášení manželství za neplatné*
- d. *jméno manželů*
- e. *majetkové důsledky manželství*
- f. *rodičovská odpovědnost*
- g. *vyživovací povinnost*
- h. *svěření nebo dědění.*

⁴⁰ Zelená kniha o rozhodném právu a příslušnosti soudů v rozvodových záležitostech, KOM (2005) 82 v konečném znění. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52005DC0082>

⁴¹ Čl. 1 odst. 1 nařízení Řím III

Na tyto oblasti se nařízení Řím III nepoužije, i kdyby šlo jen o předběžnou otázku v souvislosti s rozvodem nebo rozlukou. Některé z těchto vyňatých věcí jsou v rámci evropského práva upraveny samostatnými nařízeními.

U věcné působnosti nám též vyvstane otázka, co je myšleno pod „manželským svazkem“. Manželství se zde bude definovat dle lex fori. Tedy tak, že pod tento pojem některé unijní státy budou zahrnovat pouze manželství vzniklá mezi osobami různého pohlaví (např. Itálie, Německo) oproti jiným státům, kde se bude nařízení Řím III vztahovat i na manželství a tedy i rozvod homosexuálních párů, jestliže tato právní úprava je obsažena v právním řádu místa soudu. Jako příklad lze uvést Španělsko nebo Francii. Registrovaná partnerství ale pod působnost nařízení nespádají.⁴²

Článek 4 hovoří o tzv. univerzální použitelnosti, „*kdy se právo určené tímto nařízením použije i v případě, že není právem zúčastněného členského státu*“. S tím souvisí i bod 14 preambule, kde je zdůrazněno, aby byla manželům dána možnost zvolení si rozhodného práva, ke kterému mají úzkou vazbu, nebo i v případě, kdy volbu neprovedou, mělo by se toto právo použít na jejich rozvod nebo rozluku i za situace, kdy toto právo není právem zúčastněného členského státu.⁴³

Pro zajímavost je vhodné uvést, že SDEU došel k závěru, že nařízení Řím III se nevztahuje krom jiného též na tzv. „soukromé rozvody“ dle náboženského soudu, který je výsledkem jednostranného prohlášení. V rozsudku ve věci C-372/16 šlo o rozvod dle šarií a následně se žádalo o jeho uznání v Německu. SDEU došel k závěru, že nařízení Řím III se vztahuje pouze na taková rozhodnutí o rozvodu, která vydá buď státní soud či veřejný orgán. Rozvod, který vznikne pouze jednostranným prohlášením, do působnosti nařízení nespádá.⁴⁴

Pro Českou republiku není toto nařízení závazné, ovšem mohou nastat situace, kdy se našich občanů může aplikace Římu III přímo dotknout. Jde například o možnost, kdy český občan bude mít obvyklý pobyt v unijním státě, jež se posílené spolupráce účastní a bude podána žádost o rozvod jeho mezinárodního

⁴² PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 199

⁴³ Bod 14 preambule nařízení Řím III

⁴⁴ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 20. prosince 2017. Soha Sahyouni v. Raja Mamisch, C-372/16. In: InfoCuria – Judikatura soudního dvora [cit. 23. 2. 2018] Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=cs&jur=C,T,F&num=C-372/16&td=ALL>

manželství v některém z těchto členských států. Pak soudy v těchto zemích mají povinnost zjistit rozhodné právo na základě tohoto nařízení.⁴⁵

2.2.2.5 Přezkum dle čl. 20 nařízení Řím III

Článek 20 nařízení Řím III obsahuje ustanovení o přezkumu, kdy měla Komise předložit Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru zprávu o uplatňování tohoto nařízení do 31. prosince 2015 a poté každých pět let, ke zprávě případně měla připojit návrhy na úpravu tohoto nařízení. Zúčastněné členské státy mají za tímto účelem uloženou povinnost sdělit Komisi příslušná data, která se týkají uplatnění tohoto nařízení před jejich soudy.

Bohužel tento dokument, který měl vzniknout před více jak dvěma lety, doposud nebyl Komisí vypracován. Důvodem prý je neexistence zatím dostatečně velkého počtu relevantních dat, ze kterých by se dalo vycházet při sestavení zprávy o uplatňování nařízení. Navíc neexistuje mechanismus, jak Komisi za její nevydání sankcionovat a tím ji k tomu donutit.

2.3 Mezinárodní smlouvy

Normy mezinárodního práva nalezneme zejména v mezinárodních úmluvách a dohodách, které mohou být uzavřeny jak jen mezi dvěma státy (dvoustranné dohody), tak i více jak dvěma státy (mnohostranné dohody). V největší míře se vyjednávají na poli mezinárodních organizací. Jako příklad můžeme uvést Organizaci spojených národů, ve které je nyní 193 členských států, nebo Radu Evropy.

Tyto mezinárodní dohody unifikují kolizní pravidla a obsahují i procesní normy. V oblasti rozvodu je pro Českou republiku závazná Haagská úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití (č. 131/1976 Sb.) Do této oblasti spadají i dvoustranné mezinárodní smlouvy o právní pomoci, které Česká republika uzavírala například s bývalými socialistickými státy jako je Bulharsko nebo Vietnam. Haagské úmluvě se věnují v samostatné kapitole o uznávání rozhodnutí o rozvodu a stejně tak i dvoustranným mezinárodním smlouvám, které obsahují jak úpravu určení rozhodného práva, tak i úpravu uznávání cizích soudních rozhodnutí.

⁴⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 200

2.4 Vztah předpisů EU, mezinárodních smluv a předpisů ČR a řešení jejich střetů

Je třeba zdůraznit možnost, že konkrétní problém může být současně upraven normami jak vnitrostátního práva, tak právním předpisem EU nebo mezinárodní smlouvou. V podstatě zde dochází ke kolizi vnitrostátní normy s normou evropskou nebo normou obsaženou v mezinárodním pramenu práva. K této tzv. „kolizi pořadí“⁴⁶ se vyjadřuje i § 2 ZMPS, kde je řečeno, že ZMPS se „použije v mezích ustanovení vyhlášených mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána (dále jen „mezinárodní smlouva“), a přímo použitelných ustanovení práva Evropské unie.“

Zásada aplikační přednosti přímo použitelného ustanovení práva EU před vnitrostátními předpisy je jedním ze základních principů práva EU a vyplynula až z judikatury Soudního dvora Evropské unie (SDEU)⁴⁷. Tato zásada nám říká, že ustanovení práva EU má přednost v použití před právem členského státu.

Kolize mezi vnitrostátní normou a mezinárodní smlouvou je řešena už v samotné Ústavě v čl. 10, kdy „vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“

Složitější problém může nastat v případě, kdy danou problematiku upravuje najednou právní předpis EU a taktéž mezinárodní smlouva, která se vztahuje na členský stát EU, neboť oboje právní ustanovení by měla mít aplikační přednost před právem vnitrostátním daného státu. V některých nařízeních nebo smlouvách je tato kolize výslovně upravena, např. v čl. 60 nařízení Brusel II bis nebo čl. 19 nařízení Řím III. Ovšem, pokud tato úprava vzájemných vztahů chybí, je nutné ponořit se do primárního práva EU nebo do mezinárodního práva veřejného a hledat řešení tam.⁴⁸

⁴⁶ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 59

⁴⁷ Např.: Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 15. července 1964 *Costa v. ENEL*, C-6/64. online. [cit. 9. 9. 2017] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61964CJ0006>

⁴⁸ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 60

3 Kolizní úprava

Ve chvíli, kdy se spor týká více než jednoho státu, ať už jde o mezinárodní prvek jakéhokoli druhu, například různá státní příslušnost stran sporu nebo manželé žijící v různých státech, je potřeba vědět, jakému soudu přísluší projednat daný spor, a také, jaké právo při rozhodování daného případu soud použije, neboť mohou nastat situace, kdy soud nepoužije právo své země, právo místa soudu (*lex fori*), ale aplikuje právo na základě kolizní normy. Příkladem může být francouzsko-italský pár, který měl svatbu ve Španělsku, žije v Německu a nyní se chce nechat rozvést. Nejspíš se obrátí na německé soudy, neboť tam nyní žije. Čistě teoreticky by mohly být použity právní předpisy všech čtyř zemí, které v tuto chvíli vnímáme tak, že jsou „v kolizi“.

Mezinárodní právo soukromé a jeho normy můžeme nalézt jak v mezinárodním, tak unijním i vnitrostátním právu. Základními druhy těchto norem jsou normy přímé, kolizní a mezinárodního práva procesního. Přímé normy sami stanovují práva a povinnosti účastníků věci s mezinárodním prvkem bez odkazu na právní řád některého státu. Obvykle je mezi sebou sjednávají jednotlivé země v rámci mezinárodní smlouvy, čímž dochází ke sjednocení pravidel a unifikaci práva. Kolizní normy na rozdíl od přímých norem odkazují na aplikaci konkrétního právního řádu, který se použije na daný případ s mezinárodním prvkem. Nalezneme je jak ve vnitrostátním právu, tak i v unijním, jak je popsáno podrobněji níže. Normy procesního práva mezinárodního upravují řízení s mezinárodním prvkem.

3.1 Kolizní normy

Může nastat situace, kdy daná věc obsahující mezinárodní prvek má vztah ke dvěma nebo více právními řádům právě díky tomuto mezinárodnímu rozměru. Výběr práva, podle kterého bude soud v daném případě rozhodovat, určují tzv. kolizní normy. Ty stanovují, jaké právo bude použito na posouzení konkrétní soukromoprávní situace s mezinárodním prvkem (např. rozvod, dědictví, majetkové poměry aj.), tedy neurčují práva a povinnosti účastníků, ale jen určí právní řád (a jeho hmotněprávní normy), který má být použit. Metoda výběru právního řádu, která je provedena pomocí těchto kolizních norem, se nazývá kolizní metoda. Pro tuto metodu je charakteristické, že mezi vnitrostátním právem a právem cizím nedělá rozdíl a bere je jako rovnocenné. V případě, že aplikace

cizího právního řádu způsobí nepříznivé následky, lze nápravy dosáhnout tzv. výhradou veřejného pořádku i přes to, že už se na daný případ kolizní normy použily.⁴⁹

Kolizní normy nemají klasicickou trichotomickou strukturu – hypotéza, dispozice, sankce, neboť neobsahují vlastní pravidlo chování, naopak mají svou specifickou strukturu, kdy se skládají z *rozsahu*, který určuje okruh vztahů, na které norma dopadá, a *navázání*, které určuje právní řád, který se má v daném případě pro úpravu právních poměrů použít. Určení právního řádu v navázání probíhá u dvoustranných kolizních norem pomocí hraničních určovatelů.⁵⁰ Jednostranná kolizní norma určuje použití pouze jednoho právního řádu a to tuzemského, a její navázání tudíž neobsahuje hraničního určovatele, neboť není třeba.

3.2 Hraniční určovatelé

Hraničním určovatelem rozumíme skutečnost, která je důležitá pro právní poměry daného případu popsaných v rozsahu kolizní normy a která má následně vliv na určení, jakého práva má být v tomto případě použito. Kolizní norma tedy využívá hraničního určovatele k tomu, aby spojila určitou skutečnost s právem konkrétního státu. Touto skutečností může být například poloha věci, místo, kde došlo k nějakému jednání. Skutečnost, která je brána jako hraniční určovatel by měla být dostatečně určitá a stálá, i když za výjimečných okolností lze dovolit odchylku od prvotně stanoveného hraničního určovatele. Stálost by měla být zajištěna i z hlediska časového, tedy stabilizovat hraničního určovatele ke konkrétnímu časovému okamžiku, aby o něm nebylo pochyb. Navíc je potřeba, pokud v hraničním určovateli uijeme nějaký pojem, i tento pojem právně vyložit, neboť obsah pojmu může být vykládán různě.⁵¹

V této části práce mi nejde o vyčerpávající výklad hraničních určovatelů, ale soustředím se primárně na takové, které hrají významnou roli v oblasti mezinárodních rozvodů a které mají vliv na určení jak příslušnosti soudů, tak i rozhodného práva v těchto sporech. Pro tuto práci jsou nejdůležitějšími

⁴⁹ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 39

⁵⁰ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 104-105

⁵¹ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 116-118

hraničními určovateli státní příslušnost (*lex patriae*), obvyklý pobyt nebo bydliště (*habitual residence*), domicil (*lex domicilii*), volba práva (*lex electa*), která sama o sobě určí rozhodné právo, a právo místa soudu, který povede řízení (*lex fori*).

Volba rozhodného práva v případě rozvodu manželství je v tuto chvíli možná jen omezeně v rámci nařízení Řím III. Možnost volby soudu lze spatřovat v nařízení Brusel II bis v čl. 3, kde kritéria pro určení, který soud bude příslušný ke konkrétnímu sporu, jsou dána alternativně. Blíže k této problematice se věnuji v kapitolách 4.1.1 a 4.2.1.

3.2.1 Proměnlivost hraničního určovatele

Jak jsem již zmiňovala, je třeba hraniční určovatele jistým způsobem zastabilizovat k určitému časovému okamžiku, ovšem existují i takové hraniční určovatele, které jsou stálé, neměnné (např. poloha nemovitosti) a které toto ze své povahy nepotřebují. Proměnlivost skutečnosti v průběhu času může spočívat ve státní příslušnosti, v obvyklém pobytu nebo v poloze movité věci. Pokud ke změně skutečnosti dojde, a tato má vliv na určení rozhodného práva, je nutné určit, z jakého časového okamžiku se má pro určení tohoto práva vycházet, zda například z dřívějšího obvyklého pobytu nebo z pozdějšího. Takovýmto případům se říká mobilní konflikt nebo změna statutu. Řešení může nabízet rovnou kolizní norma, pokud obsahuje informaci, k jakému časovému bodu se má situace zastabilizovat. Pokud takovou informaci neobsahuje, je řešení obtížnější a je třeba situaci vyhodnotit s ohledem na konkrétní případ.⁵²

3.2.2 Obvyklý pobyt

V České republice se pojem „habitual residence“ překládá jako obvyklý pobyt nebo obvyklé bydliště. Jedná se o nedokonalost překladů tohoto pojmu, kdy jinde v unijním právu tuto dualitu nenajdeme.⁵³ ZMPS se přiklonil k pojmu obvyklý pobyt, ovšem nařízení Brusel II bis používá pojem obvyklé bydliště. Jedná se o významný hraniční určovatel, který stojí mezi dalšími dvěma hraničními určovateli – státní příslušností, kterou používá spíše kontinentální Evropa a domicilem, který je typický pro státy používající *common law*. Vzrůstající migrace obyvatel v rámci Evropské unie přispěla k tomu, že pojem

⁵² KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 119

⁵³ PFEIFFER, Magdalena. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy: měsíčník české a evropské komentované judikatury*. Praha: Beck, 3/2013. ISSN 1211-4405.

obvyklý pobyt lépe odpovídá potřebám jednotnosti Unie a v rámci unijního práva tak došlo k odklonu od kritéria státní příslušnosti. Ovšem definici obvyklého pobytu v něm nenalezneme i přes to, že jeho používání je čím dál častější, obzvláště v oblasti mezinárodního rodinného práva.⁵⁴

3.3 Výhrada veřejného pořádku

Pojem veřejného pořádku (public order, ordre public) patří mezi neurčité právní pojmy a jeho bližší vymezení nalezneme stěží. Přesto ho používají jak evropské předpisy, tak i mezinárodní smlouvy. ZMPS o něm hovoří v § 4, kde v případě, že by se mělo použít zahraničního práva, jehož aplikace by se jistě přičila veřejnému pořádku, pak toto právo nelze použít. V těchto případech by nešlo ani uznat cizí rozhodnutí, soudní smír, ani např. uznat právní poměr vzniklý dle cizího právního řádu.⁵⁵ V důvodové zprávě k ZMPS je zmíněno, pakliže se použije zahraniční právo, je zde riziko, že vyvolá následky, které v českém právu nejsou snesitelné a udržitelné a je tedy nutné se proti nim bránit. Což lze právě díky tomuto ustanovení o veřejném pořádku, který je zde chápán v rámci českého právního řádu. Výhradu veřejného pořádku pak můžeme využít v případě, kdy užití cizího právního řádu či nejspíše jen jeho části by byli v tak velkém rozporu se zásadami českého práva, na kterých je nutné vždy trvat, nebo by se přičili dobrým mravům.⁵⁶

Nejvyšší soud České republiky rozhodoval o výhradě veřejného pořádku v souvislosti s rozvodem manželství několikrát. Judikoval například, že není proti veřejnému pořádku, pokud rozhodnutí cizího soudu postupujícího dle svého hmotného práva, kterým bylo manželství cizího státního občana (občanky) a občana (občanky) České republiky prohlášeno za neplatné z takového důvodu, který český právní řád nezařazuje mezi důvody neplatnosti uzavření manželství, a na jehož základě byla určena neplatnost tohoto manželství cizím soudem.⁵⁷ Takové rozhodnutí lze v České republice uznat. Výhradu veřejného pořádku nelze využít ani v případě, kdy neplatnost manželství je obsažena ve tvrzení snoubenky

⁵⁴ PFEIFFER, Magdalena. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy: měsíčník české a evropské komentované judikatury*. Praha: Beck, 3/2013. ISSN 1211-4405

⁵⁵ § 4 ZMPS

⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, § 4 zvláštní část

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 1. 1991, sp. zn. Ncu 208/90. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 12. 9. 2017].

o tom, že touží po velké rodině, čímž uvedla svého snoubence v omyl, neboť následně děti nechtěla a odmítala otěhotnět.⁵⁸

Výhradu veřejného pořádku nalezneme jak v nařízení Brusel II bis v čl. 22, kdy lze z tohoto důvodu odmítnout uznání rozhodnutí ve věci rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné, také se o něm zmiňuje i nařízení Řím III v čl. 12, kdy lze odmítnout užit ustanovení práva, které bylo dle nařízení Řím III určeno, *„jestliže by to bylo zjevně neslučitelné s veřejným pořádkem státu místa soudu.“*⁵⁹

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 8. 2007, sp. zn. Ncu 176/2007. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 12. 9. 2017].

⁵⁹ Čl. 12 nařízení Řím III

4 Zánik mezinárodního manželství v Evropské unii

Pokud se zabýváme jakýmkoli rozhodováním problému s mezinárodním prvkem, vzniknou nám dvě důležité otázky, na které je nutné najít odpověď, neboť bez jejich nalezení nelze žádný případ vyřešit. První otázka je z mého pohledu důležitější a vede nás do mezinárodního práva procesního, neboť je dle ní potřeba zjistit, kdo bude o daném problému rozhodovat. Ve chvíli, kdy víme odpověď na tuto otázku, můžeme přejít k další, která nás vede do kolizních norem hmotného práva, abychom se mohli rozhodnout, podle jakého právního řádu budeme danou situaci posuzovat.

Normy mezinárodního práva procesního stejně jako hmotného, které se týkají mezinárodních rozvodů, nalezneme, jak již bylo řečeno, ve třech oblastech práva. Konkrétně v České republice je základním pramenem ZMPS, v Evropské Unii v komunitárním právu jsou to nařízení Brusel II bis a nařízení Řím III, které ale není pro Českou republiku závazné, a v mezinárodních smlouvách, ať už jde o smlouvy o dvoustranné právní pomoci nebo vícestranné, z nichž je nedůležitější Haagská úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití, které se věnují v samostatné kapitole této práce. V následujících kapitolách se věnují podrobněji zmíněným evropským nařízením, která nám stanovují pravidla pro určení soudní příslušnosti a určení rozhodného práva.

4.1 Stanovení mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis

Stanovení soudní příslušnosti v případech mezinárodních rozvodů souvisejících s Evropskou Unií, se, jak už název kapitoly napovídá, děje dle nařízení Brusel II bis, kde konkrétní úpravu nalezneme v jeho kapitole II. Jejím úkolem je určit, který členský stát, resp. jeho soudy, budou o dané věci rozhodovat. Její první oddíl se věnuje určení soudní příslušnosti v případě rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné, ve druhém oddílu nalezneme pravidla určení soudní příslušnosti pro rodičovskou zodpovědnost, ve třetím oddíle nalezneme společná ustanovení. Pro tuto práci je nejdůležitější tedy oddíl první a to články 3 až 7.

Pro určení příslušnosti se za základ bere obvyklé bydliště manželů (nebo dítěte) v rámci států EU, jako druhotné kritérium se jeví státní příslušnost manželů, nebo domicil, pokud by šlo o Velkou Británii a Irsko. V ZMPS se v tomto případě na prvním místě objevuje kritérium státní příslušnosti a až následně jako alternativa k tomuto obvyklý pobyt.⁶⁰ Pojmu obvyklý pobyt a obvyklé bydliště jsem se věnovala v kapitole týkající se hraničních určovatелů. Pojem domicil by měl být vykládán dle právních řádů jmenovaných zemí.⁶¹

Základní pravidlo pro určení příslušnosti soudů států EU nalezneme v článku 3 nařízení Brusel II bis. Dle něj je dána příslušnost soudům členského státu EU,

a. na jehož území

- *mají manželé obvyklé bydliště, nebo*
- *měli manželé poslední společné obvyklé bydliště, pokud zde jeden z nich ještě bydlí, nebo*
- *má odpůrce bydliště, nebo*
- *v případě společného návrhu na zahájení řízení má alespoň jeden z manželů obvyklé bydliště, nebo*
- *má navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení, nebo*
- *má navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně šest měsíců bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení, a zároveň je buď státním příslušníkem tohoto členského státu, nebo, v případě Velké Británie a Irska, zde má „domicil“,*

b. jehož státními příslušníky jsou oba manželé nebo, v případě Velké Británie a Irska, se jedná o zemi „domicilu“ obou manželů.⁶²

Tento článek dovoluje v určitých mezích kalkulovat o volbě soudu. Pokud navrhovatel splňuje více podmínek dle čl. 3, může si vybrat mezi několika členskými státy a podat žalobu tam, kde považuje rozvodové právo za příznivější pro svůj případ (například umožňuje snadnější rozvod) bez ohledu na protistranu, a to buď z procesní stránky, nebo z hlediska hmotně právních norem, pokud se bude aplikovat lex fori. Alternativní vyjmenování kritérií tedy umožňuje tzv. „forum shopping“, tedy již dříve zmíněný „tlak na soud“, který může jedné

⁶⁰ § 47 ZMPS

⁶¹ Článek 3 odst. 2 Nařízení Brusel II bis

⁶² Čl. 3 odst. 1 Nařízení Brusel II bis

ze stran přivodit nemalé výhody. Tento jev je omezen alespoň podmínkou stanovené doby, po kterou je nutné mít v daném státě obvyklé bydliště. Alternativnost kritérií byla řešena i v rozhodnutí SDEU v případě Hadadi⁶³, což byla v tomto případě jedna z klíčových otázek, kdy došel SDEU k závěru, že kritéria v čl. 3 nařízení Brusel II bis jsou rovnocenná bez dalšího.

Dle čl. 4 přísluší soudu, u kterého probíhá řízení dle čl. 3 nařízení, rozhodovat i o protinávrhu, jestliže i ten se týká věci, která spadá do oblasti jeho působnosti.

Dle čl. 5 pokud soud členského státu vydal rozhodnutí o rozluce, je mu přiznána příslušnost k tomu, aby takové rozhodnutí změnil na rozvodové, jestliže to umožňuje právní řád tohoto členského státu, aniž by byl dotčen čl. 3 nařízení. Česká republika institut rozluky nezná, naopak v některých státech je nutná k tomu, aby následně mohlo dojít k rozvodu.

Článek 6 se týká výlučné povahy příslušnosti dle předchozích článků. *„Manžel, který má obvyklé bydliště na území některého členského státu, nebo je státním příslušníkem některého členského státu nebo, v případě Velké Británie a Irsko, má v některém z těchto států „domicil“, může být v jiném členském státě žalován pouze podle článků 3, 4 a 5.“*⁶⁴ Cílem tohoto článku je hlavně ochrana žalované strany v souvislosti s mezinárodní soudní příslušností, která by byla určena dle vnitrostátního práva toho členského státu, kde se řízení vede.⁶⁵ Tento článek souvisí s přezkoumáním příslušnosti dle čl. 17. Jestliže je věc předložena dle nařízení nepřislušnému soudu členského státu a je dle něj dána příslušnost soudu jiného, pak tento soud je povinen prohlásit svou nepřislušnost a to i bez návrhu.

Článek 7 se týká tzv. zbytkové příslušnosti. Pokud by nebyla dána příslušnost dle předchozích pravidel obsažených v čl. 3 – 5, bude příslušnost soudu určena v členských státech ve shodě s právem těchto států.⁶⁶ Dle čl. 7 odst. 2 *„proti odpůrci, který nemá obvyklé bydliště na území některého členského státu a není ani státním příslušníkem některého členského státu nebo, v případě*

⁶³ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 16. července 2009. Laszlo Hadadi (Hadady) proti Csilla Marta Mesko, épouse Hadadi (Hadady). Věc C-168/08 In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 22. 2. 2018] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:62008CJ0168>

⁶⁴ Čl. 6 Nařízení Brusel II bis

⁶⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 136

⁶⁶ Čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel II bis

Velké Británie a Irsko, nemá na území některého z těchto členských států „domicil“, může kterýkoli státní příslušník některého členského státu, který má obvyklé bydliště na území jiného členského státu, využít stejně jako státní příslušník tohoto státu pravidla pro určení příslušnosti platná v tomto státě.“ Z toho plyne, že soudní příslušnost se přednostně určí dle nařízení Brusel II bis před národní úpravou, jestliže dle čl. 3 jsou příslušné soudy jiného členského státu.⁶⁷ K přednostnímu použití nařízení Brusel II bis před národní úpravou se Soudní dvůr vyjádřil také například v rozsudku ve věci Kerstin Sundelind Lopez proti Miguel Enrique Lopez Lizazo.⁶⁸

Důležitý je i článek 19 nařízení Brusel II bis, který se týká případů, kdy bylo řízení zahájeno u více soudů různých členských států. V takovém případě soud, kde se řízení zahájilo později, přeruší toto řízení i bez návrhu do té doby, než je určena příslušnost soudu, kde bylo zahájeno řízení jako první. Pokud je ta určena, soud, kde bylo zahájeno později, se určí jako nepřislušný ve prospěch prvního soudu.

Jak je to s určením soudní příslušnosti českých soudů je popsáno v kapitole 5.2., kde se zabývám i otázkou, který právní předpis (nařízení Brusel II bis, ZMPS, dvoustranné mezinárodní smlouvy) má v jakých otázkách přednostní použití.

4.1.1 Možnost volby soudu

Nynější právní úprava nepovoluje uzavření dohody mezi spornými stranami o tom, který soud bude projednávat jejich řízení o rozvodu, čímž by mohly určit i jiný soud než ten, který by byl jinak příslušný podle obecných pravidel obsažených v kolizních normách. Takové dohody se nyní uplatňují především v obchodních sporech. V unijním právu tuto možnost volby nalezneme například v čl. 25 nařízení Brusel I bis.⁶⁹

⁶⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 137

⁶⁸ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 29. listopadu 2007. Kerstin Sundelind Lopez proti Miguel Enrique Lopez Lizazo. Věc C-68/07. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 9. 9. 2017] Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d65c97bd176be74cd0a7e1b02f85fb4cd8.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyMbh0?text=&docid=70753&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=473123>

⁶⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

V tuto chvíli je úprava tedy stále kogentní a volba manželů o tom, který soud bude mít pravomoc vést řízení o rozvodu, není povolena. Určitá volnost je zakotvena v nařízení Brusel II bis, které dává v případě, že jsou splněny určité podmínky pro určení pravomoci více soudů, možnost volby soudu, kde lze řízení zahájit. Tím se ale mezi manželi, co se chtějí nechat rozvést, může rozpoutat tzv. závod o soud (zmiňovaný již dříve), který by mohl zvýhodnit pozici aktivnějšího manžela, který podá návrh na rozvod.⁷⁰ Tento navrhovatel má dle čl. 3 tohoto nařízení možnost, pokud je dle zmíněných kritérií založena pravomoc více soudů členských států Evropské unie, podat návrh na rozvod manželství, rozlukou či prohlášení manželství za neplatné u kteréhokoli z nich a svou volbu uzpůsobit tomu, co mu nejlépe vyhovuje.

Zelená kniha o rozhodném právu a příslušnosti soudů v rozvodových záležitostech uvádí právě takovýto příklad ve své části 2.5 tzv. riziko „nepřiměřeného spěchu“, kde v polském manželském páru, který žije v Polsku, dostane manžel pracovní nabídku jít pracovat do Finska na dva roky. Manžel do Finska odjede a po roce se chce nechat rozvést. V Polsku by bylo rozvodové řízení zdouhavé a díky nařízení Brusel II bis, které zakládá i příslušnost soudů ve Finsku, by se rozvod dal zjednodušit a urychlit bez ohledu na protesty manželky, pokud by o něm rozhodovaly finské soudy, které by použili pro rozhodování finské právo (dle zásady „lex fori“), kde stačí šestiměsíční lhůta na rozmýšlení důsledků.⁷¹

V případě, kdy nelze určit pravomoc soudu v žádném členském státě EU, pak dle čl. 7 se určí podle práva vnitrostátního. V České republice najdeme příslušné ustanovení v § 47 ZMPS, o kterém hovořím v kapitole zabývající se pravomocí českých soudů k řízení o rozvodu smíšeného manželství, ovšem ani tam nenalezneme možnost uzavřít prorogační dohodu pro rozvod manželství.

⁷⁰ HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. Přípustnost prorogace ve věcech manželských s cizím prvkem – současný stav z pohledu českých soudů. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, č. 4, 527–540 [cit. 2017-09-09]. DOI: 10.5817/CPVP2016-4-2. ISSN 1805-2789. Str. 531 Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6245>.

⁷¹ Zelená kniha o rozhodném právu a příslušnosti soudů v rozvodových záležitostech, KOM (2005) 82 v konečném znění. Část 2.5. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52005DC0082>

V roce 2006 byla snaha o zakotvení možnosti uzavřít dohodu o příslušnosti soudu k řízení o rozvodu v unijním právu v návrhu nařízení Rady⁷² na změnu znění nařízení Brusel II bis, kde čl. 3a umožňoval omezenou volbu soudu, tato verze však nakonec nebyla přijata. V předminulém roce byla připravena další revize tohoto nařízení, ovšem možnost uzavřít prorogační dohodu v těchto věcech se zatím v konečné verzi návrhu neobjevila.⁷³ Pokud budeme dále hledat alespoň omezenou volbu práva z hlediska procesního, pak v nařízení Řím III nalezneme v čl. 5 odst. 1 písm. d možnost volby rozhodného práva jako právo místa soudu.

4.2 Určení rozhodného práva dle nařízení Řím III

Nařízení Řím III nám dává dvě možnosti k určení rozhodného práva, kterým se bude řídit rozvod případně rozluka. Jedna z nich je možnost zvolení si tohoto práva a druhá je případ, kdy k takové volbě nedojde.

Pokud si strany rozhodné právo nezvolí, pak dle čl. 8 se rozvod a rozluka řídí právem státu

- a. *v němž mají manželé obvyklé bydliště v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě*
- b. *v němž měli manželé poslední obvyklé bydliště, pokud k ukončení pobytu nedošlo dříve než rok před zahájením řízení u soudu a jeden z manželů v tomto státě pobývá ještě v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě*
- c. *jehož státní příslušnost mají oba manželé v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě*
- d. *u jehož soudu bylo zahájeno řízení.*

Tyto možnosti nejsou dány alternativně, nýbrž jde o hraniční určovatele, kdy následující se uplatní až ve chvíli, kdy předchozí uplatnit nelze. Jako primární kritérium zde vystupuje obvyklé bydliště a až jako další se uplatní společná státní

⁷² Návrh nařízení Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 2201/2003 ohledně příslušnosti a pravidel o právních předpisech použitelných v manželských věcech. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52006PC0399>

⁷³ Návrh nařízení rady o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2016:0411:FIN>

příslušnost. Pokud by ani ta nebyla splněna, přijde na řadu lex fori. Tento postup je v praxi značně kritizován, neboť společné bydliště jako hraniční určovatel je rychle opuštěn a nahrazen jinými, přičemž se mohlo v rámci manželství jednat o velmi dlouhou dobu, než došlo k rozhodnutí rozvést manželství. Také v mnoha státech měla státní příslušnost do uplatňování nařízení přednost před obvyklým pobytem a nyní díky němu ztrácí na významu. I samotný pojem obvyklý pobyt není zcela bez problémů, neboť v rámci evropského práva není dosud zcela jasně nadefinován.⁷⁴

4.2.1 Možnost volby rozhodného práva

Volba práva dle nařízení Řím III je upravena v jeho člancích 5 – 7. Tuto volbu lze učinit v podstatě kdykoli, dokud není zahájeno řízení u soudu. Pokud to dovoluje právo místa soudu, lze určit rozhodné právo manželi i před soudem v průběhu řízení, kde tento soud jejich volbu zapíše v souladu s právem místa soudu.⁷⁵ Volbu lze učinit i v době, kdy manželství jako takové ještě žádný mezinárodní prvek neobsahuje a dohoda se uzavírá pro případ, kdyby se tak v budoucnu stalo a navíc by se žádalo o rozvod takového manželství.

Manželé mají možnost vybrat si rozhodné právo, kterým se bude řídit rozvod nebo rozluka, jedná-li se o

- a. *právo státu, v němž mají manželé v době uzavření dohody obvyklé bydliště, nebo*
- b. *právo státu, v němž měli manželé poslední obvyklé bydliště, pokud zde v době uzavření dohody jeden z nich ještě bydlí, nebo*
- c. *právo státu, jehož je jeden z manželů v době uzavření dohody státním příslušníkem, nebo*
- d. *právo místa soudu.*⁷⁶

Jedná se tedy o určité omezení volby práva, která ale i tak posiluje autonomii vůle stran v případě řízení jejich rodinných záležitostí v této oblasti. Volba práva je hlavní zásadou tohoto nařízení a je omezena na právní řády, ke kterým nejspíš mají manželé určitou vazbu, nebo si mohou zvolit právo místa soudu. Manželé by měli dle preambule bodu 18 přesně vědět, co jejich volba znamená a jaké jsou její právní následky. Vzájemná dohoda o zvoleném

⁷⁴ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 201 - 202

⁷⁵ Čl. 5 odst. 2, odst. 3 nařízení Řím III

⁷⁶ Čl. 5 odst. 1 nařízení Řím III

rozhodném právu by neměla být jednomu z manželů na újmu, proto nařízení hovoří o zasvěcené volbě obou manželů týkajících se právních následků dohody.⁷⁷

Článek 6 a 7 nařízení se týká především materiální a formální platnosti dohody, kdy existence a její platnost nebo jen její části se hodnotí dle práva, které by bylo na základě nařízení Řím III použito, jestliže by dohoda byla platná. Pokud by ale z okolností vyplynulo, že toto určení by nebylo přiměřené pro jednoho z manželů, může se tento manžel za účelem zjištění, že neprojevil souhlas, odvolat na právo země, kde má v době zahájení řízení obvyklé bydliště.⁷⁸ Mezi formální náležitosti patří písemné vyhotovení, které je datováno a podepsáno oběma manželi. Na roveň písemné formě jsou dána i veškerá sdělení elektronickou cestou, jež dovolují trvalý záznam dohody. Pokud právo státu obvyklého pobytu manželů stanovuje další formální náležitosti, musí se i tyto uplatnit. Pokud mají manželé obvyklý pobyt v různých státech, které mají různé formální požadavky, stačí k platnosti, aby dohoda splňovala formální požadavky alespoň v jednom z nich.⁷⁹

Pokud by rozhodné právo určené dle článků 5 nebo 8 neupravovalo rozvod, případně by jeden z manželů neměl shodnou možnost zažádat o rozvod nebo rozluky z důvodů pohlaví, pak se použije právo místa soudu.⁸⁰

4.2.2 Vztah nařízení Řím III a dalších mezinárodních úmluv

Vztah mezi nařízením Řím III s dalšími mezinárodními smlouvami je řešen v čl. 19 tohoto nařízení. Nařízení Řím III se nedotklo použití mezinárodních smluv, kde je stranou jeden nebo více zúčastněných členských států ke dni přijetí nařízení Řím III a které stanoví kolizní normy týkající se rozvodu a rozluky. Ovšem státy, které se účastní posílené spolupráce, mezi sebou přednostně použijí toto nařízení před úmluvami, které mezi sebou uzavřeli v rozsahu, který je shodný se záležitostmi upravenými v tomto nařízení.⁸¹

⁷⁷ Bod 18 preambule nařízení Řím III

⁷⁸ Čl. 6 nařízení Řím III

⁷⁹ Čl. 7 nařízení Řím III

⁸⁰ Čl. 10 nařízení Řím III

⁸¹ Čl. 19 odst. 2 nařízení Řím III

5 Zánik mezinárodního manželství v České republice

Mezi dva nejčastější způsoby zániku manželství patří smrt jednoho z páru nebo rozvodové řízení. Rozvod jako řešení životní situace, kdy manželství už neplní svou funkci, je v dnešní době velice hojně využíván, bez ohledu na to, zda se jedná o manželství s mezinárodním prvkem či nikoli.

V České republice je základní kolizní úprava obsažena v ZMPS, jež se použije, pokud není řečeno, že se přednostně použijí ustanovení dvoustranných smluv o právní pomoci nebo mezinárodní smlouvy. Zánik manželství nalezneme též v Haagské úmluvě o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití⁸², která se věnuje problematice uznávání cizích soudních rozhodnutí v těchto věcech a je jí věnována samostatná podkapitola stejně jako dvoustranným smlouvám. Úmluva ale neobsahuje kolizní úpravu určení rozhodného práva. Tu nalezneme až v nařízení Řím III, které, jak už bylo řečeno dříve, není pro Českou republiku dosud závazné, a proto při jeho určení vycházíme ze ZMPS nebo přednostně použitelných dvoustranných smluv. Pro stanovení soudní příslušnosti se použije přednostně před ZMPS unijní nařízení Brusel II bis, o kterém již bylo hovořeno dříve, proto se vnitrostátní úprava pravomoci českých soudů užije jen v případech, kdy na ně nedopadá ani Brusel II bis ani dvoustranné smlouvy o právní pomoci.

Ve dvoustranných smlouvách o právní pomoci nalezneme jak úpravu pro určení pravomoci soudů, tak i pro určení rozhodného práva a pravidla pro uznávání. Z hlediska určení pravomoci soudů je třeba zdůraznit, že nařízení Brusel II bis, které se použije přednostně před ZMPS, nahrazuje dvoustranné smlouvy v rozsahu úpravy, kterou samo upravuje, mezi členskými státy EU (s výjimkou Dánska). To znamená, že rozhodné právo, které upravené v nařízení není, se bude určovat dle těchto mezinárodních dohod, neboť mají aplikační přednost před vnitrostátním právem, tedy přednostně před úpravou obsaženou v ZMPS. Jak je to s aplikační předností u uznávání rozhodnutí se věnuji v samostatné kapitole. Proto je důležité určit, s jakým státem mezinárodní prvek v daném případě souvisí, zda je to stát, který je členem EU, případně, zda s ním má Česká republika uzavřenou nějakou dohodu týkající se rozvodů a jemu podobných institutů.

⁸² Publikována pod. č. 131/1976 Sb.

5.1 Právní úprava v České republice

V ZMPS se rodinnému právu věnuje hlava pátá, která je dále členěna do pěti dílů, přičemž každý z nich se věnuje jiné části rodinného práva. Každý z těchto dílů samostatně řeší otázky pravomoci soudů v dané problematice, určení rozhodného práva a uznávání cizích soudních rozhodnutí.

Pro tuto práci je velice důležitý právě díl první hlavy páté, která se zabývá poměry mezi manžely. Především jsou zde řešeny otázky týkající se rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo určení, zda tu manželství je či není.

5.2 Pravomoc českých soudů k řízení o zániku smíšeného manželství

Pravomocí soudů rozumíme oblast záležitostí, kde mají soudy oprávnění rozhodovat na rozdíl od jiných státních orgánů. Pod civilní soudní pravomoc podřazujeme zejména projednávání a rozhodování věcí plynoucích z poměrů soukromého práva.⁸³

Pravomoc v případě, kdy se jedná o věc s mezinárodním prvkem, se musí podrobit zkoumání normami mezinárodního civilního procesního práva, zda ještě jsou vnitrostátní soudy oprávněny o dané věci jednat či nikoli. Pokud soudu dojde návrh na zahájení řízení, musí nejprve zjistit, zda je vůbec oprávněn se tím zabývat, což v praxi znamená zjistit, jestli je dána českým soudům pravomoc buď dle norem obsažených v ZMPS nebo v jiných předpisech, které mají aplikační přednost před ním.⁸⁴ Určení pravomoci patří mezi podmínku řízení, a dle § 103 OSŘ je třeba k ní přihlížet kdykoli za řízení, v praxi tedy nejlépe okamžitě po zahájení. Následně můžeme přikročit k otázce příslušnosti, jaký soud má daný spor vést, a až pak určit rozhodné právo. Pokud je určena pravomoc českých soudů, pak dle § 8 odst. 1 ZMPS soud postupuje dle českého procesního práva s tím, že strany mají rovné postavení při uplatňování svých práv, nelze ale

⁸³ § 7 odst. 1, 2 Zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád: (1) „V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.“ (2) „Spory a jiné právní věci uvedené v odstavci 1, o nichž podle zákona rozhodly jiné orgány než soudy, soudy v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují za podmínek uvedených v části páté tohoto zákona.“

⁸⁴ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 351

vyloučit použití zahraničního práva českým soudem a to tehdy, kdy nám tak přikazují mezinárodní smlouvy.

Někdy pojem mezinárodní pravomoc (mezinárodní soudní pravomoc) označující pravomoc soudů jednoho státu vůči orgánům jiného státu, je nahrazen výrazem mezinárodní příslušnost (mezinárodní soudní příslušnost), který obsahuje představu pravomoci tuzemské vůči pravomoci cizích států.⁸⁵

Pravomoc českých soudů k řízení o rozvodu manželství, neplatnosti manželství a určení, zda tu manželství je či není, je dána dle § 47 odst. 1 ZMPS, pokud alespoň jeden z manželů má české státní občanství, nebo má žalovaný v České republice obvyklý pobyt, nestanoví-li mezinárodní smlouva nebo přímo použitelný předpis Evropské unie něco jiného. Určení pravomoci v těchto případech v unijním právu obsahuje nařízení Brusel II bis, které ale povoluje volbu mezi těmito dvěma z jeho pohledu rovnocennými hraničními určovateli, oproti české úpravě, která vychází nejprve ze státní příslušnosti manželů. Pojem manželství by tu měl být primárně vykládán dle českého práva jako trvalý svazek muže a ženy⁸⁶, tedy osob různého pohlaví, neboť ne všechny státy EU mají výklad tohoto pojmu shodný. Například v Belgii či Španělsku mohou uzavřít manželství i osoby stejného pohlaví. Proto nelze ani vyslovit jednotnou definici manželství v rámci společenství a z tohoto důvodu ji ani nenalezneme v nařízení Brusel II bis.⁸⁷ Pokud jsou oba manželé cizinci, je pravomoc českých soudů dána § 47 odst. 2, kdy musí být společně splněny podmínky pro žalobce, který nemá obvyklý pobyt v České republice ani jiném členském státu EU a ani není jeho občanem, případně ani nemá domicil ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska nebo v Irsku. Zároveň k tomu musí být splněna alespoň jedna z podmínek stanovených v odstavci 2, kdy *„oba manželé měli v České republice obvyklý pobyt a žalobce má ještě obvyklý pobyt v České republice, žalobce má obvyklý pobyt v České republice a druhý manžel se připojil k návrhu, nebo žalobce má obvyklý pobyt v České republice a měl tento obvyklý pobyt nejméně po dobu jednoho roku bezprostředně před podáním žaloby.“*

⁸⁵ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 352

⁸⁶ §655 Zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník: *„Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“*

⁸⁷ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 928 s. ISBN 978-80-7478-368-5. Str. 314

V § 47 odst. 1 je přímo stanovena přednost mezinárodních smluv nebo přímo použitelných předpisů Evropské unie. V případě mezinárodních smluv, ze kterých vyjímáme komunitární právo, lze uvažovat pouze o dvoustranných mezinárodních smlouvách o právní pomoci, neboť Česká republika v tuto chvíli neratifikovala žádnou mnohostrannou smlouvu, jež by pravidla pro posouzení pravomoci v těchto případech stanovovala. Jelikož přímo použitelné předpisy EU mají aplikační přednost, použijeme nařízení Brusel II bis jako výchozí pramen před vnitrostátním právem pro určení pravomoci bez ohledu na to, zda mezinárodní prvek konkrétního případu se váže k členskému státu Evropské unie či nikoli.⁸⁸ Příkladem může být manželství dvou Brazilců, kteří se chtějí nechat rozvézt v České republice, jelikož zde mají obvyklý pobyt. K posouzení pravomoci českých soudů se použije taktéž nařízení Brusel II bis. Ten obecně posuzuje pravomoc dle čl. 3 až 5 s tím, že v čl. 7 je stanovena tzv. zbytková pravomoc, která, pokud není stanovena dle článků předchozích, se určí v každém členském státě v souladu s právem tohoto státu, což přesně představuje § 47 odst. 1 a odst. 2. K přednostnímu použití nařízení Brusel II bis před národní úpravou se Soudní dvůr vyjádřil například v rozhodnutí ve věci Kerstin Sundelind Lopez proti Miguel Enrique Lopez Lizazo.⁸⁹

Pokud se podíváme na vybrané hraniční určovatele, pak se zbytková pravomoc využije jen u odst. 1 a jen tehdy, pokud jediná spojitost mezi manželstvím a Českou republikou bude státní občanství jednoho manžela, který, bude-li zároveň navrhovatelem, nebude v ČR bydlet vůbec nebo kratší dobu, než je 6 měsíců od podání návrhu. Odst. 2 pokrývá všechny situace předvídané čl. 3 nařízení Brusel II bis a z tohoto důvodu je jeho použití dle čl. 7 nařízení Brusel II bis vyloučeno.⁹⁰

⁸⁸ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 314

⁸⁹ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 29. listopadu 2007. Kerstin Sundelind Lopez proti Miguel Enrique Lopez Lizazo. Věc C-68/07. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 9. 9. 2017] Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d65c97bd176be74cd0a7e1b02f85fb4cd8.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyMbhb0?text=&docid=70753&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=473123>

⁹⁰ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 317-318

5.2.1 Kolize nařízení Brusel II bis a mezinárodních smluv

Problém může nastat u otázky, zda má mít přednost v aplikaci nařízení nebo dvoustranná mezinárodní smlouva o právní pomoci. Nařízení Brusel II bis žádné pravidlo k této kolizi neobsahuje a rozhodnutí se dobereme až v primárním právu Evropské unie, v čl. 351 SFEU⁹¹, který říká, že dvoustranné smlouvy o právní pomoci, které byly uzavřené dříve, než Česká republika vstoupila do EU, mají přednost před uplatněním nařízení Brusel II bis.⁹² Je ale důležité zdůraznit, že se jedná o dvoustranné či mnohostranné smlouvy se státy mimo EU, neboť v čl. 59 odst. 1 nařízení Brusel II bis nalezneme ustanovení, které říká, že toto nařízení nahrazuje mezi členskými státy smlouvy platné v okamžiku vstupu tohoto nařízení v platnost, pokud byly uzavřeny mezi dvěma nebo více členskými státy ve věcech upravených tímto nařízením. V těchto případech se může stát, že občan České republiky bude muset za splnění určitých podmínek podstoupit řízení o rozvodu v jiném státě než je Česká republika, i když z důvodové zprávy k ZMPS vyplývá, že je žádoucí, aby byl umožněn českému občanovi přístup k českým soudům ve věcech osobního stavu. Konkrétní příklady mezinárodních smluv o právní pomoci, kterými je Česká republika vázána, budou v souvislosti s problematikou rozvodů podrobněji analyzovány v samostatné kapitole.

5.3 Určení rozhodného práva pro mezinárodní rozvod v České republice

V České republice není závazný žádný předpis Evropské unie, jehož kolizní normy by určovaly rozhodné právo pro rozvod mezinárodního manželství, nezbytně se tedy musíme řídit pravidly obsaženými v ZMPS nebo mezinárodních smlouvách, pokud by měli aplikační přednost, jak již bylo řečeno dříve.

Za základ, ze kterého budeme vycházet při určení rozhodného práva, lze považovat § 50 odst. 1 ZMPS, který stanovuje rozhodné právo pro rozvod tak, že se budeme řídit právním řádem státu, jakým se řídí osobní poměry manželů v době zahájení řízení. Sama tato kolizní norma si neklade za cíl určit rozhodný právní řád, nýbrž odkazuje na jinou právní normu, konkrétně na § 49 odst. 1 téhož

⁹¹ Čl. 351 SFEU: „Práva a povinnosti vyplývající ze smluv uzavřených před 1. lednem 1958 nebo pro přistupující státy přede dnem jejich přistoupení mezi jedním nebo několika členskými státy na jedné straně a jedním nebo několika třetími zeměmi na straně druhé nejsou Smlouvami dotčeny.“

Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>
⁹² PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. str. 315

zákonu. Takové normě, která sama o sobě nestačí k určení rozhodného práva a předpokládá použití další kolizní normy k jeho určení, se říká nesamostatná.⁹³ Dle § 49 odst. 1 se bude rozhodné právo určovat primárně jako právo státu, jehož jsou oba manželé občany, pokud mají různé státní občanství, pak společným obvyklým pobytem, jinak českým právem, tedy se užije lex fori. Jsou zde zmíněny tři různé hraniční určovatelé, ke kterým musíme přistupovat ne jako s možností libovolného výběru mezi nimi, nýbrž že nastupují po sobě. Tento systém hraničních určovatelů se nazývá *kaskáda* nebo *žebřík* a v praxi funguje tak, že další hraniční určovatel se použije až ve chvíli, kdy pro předchozí nejsou splněny podmínky, což je důležité i pro právní jistotu, neboť lze předpokládat, který hraniční určovatel se ze všech možných použije pro daný případ,⁹⁴ a pokud žadatelé o rozvod například nespěchají, mohou některé volby hraničních určovatelů ovlivnit, například mohou změnit obvyklý pobyt. Navíc u tohoto hraničního určovatele postačí, pokud mají manželé obvyklý pobyt v jednom státě, nemusí povinně pobývat na tomtéž místě.⁹⁵

V § 50 odst. 1 je také zmíněno, že rozhodné právo se bude řídit právním řádem státu, jakým se řídí osobní poměry manželů v době zahájení řízení, čímž je určen konkrétní časový okamžik, a tudíž mizí jakákoli pochybnost o tom, k jakému časovému momentu se má přihlížet při určení rozhodného práva. Navíc je důležité si uvědomit, že volba rozhodného práva určeného § 50 odst. 1 se vztahuje pouze na samotný rozvod manželství a na účinky, které se dotýkají jen osobních poměrů manželů.⁹⁶ Tato volba se netýká majetkových poměrů manželů ani se nepoužije na úpravu poměrů rodičů k nezletilým dětem, kde se užije právní řád, který je určen mezinárodními smlouvami, jejichž použití stanovuje přímo použitelný předpis Evropské unie.⁹⁷

Je možné, že nastane situace, kdy hraniční určovatelé uloží povinnost použít rozhodné právo státu, jenž rozvod zcela zakazuje, což nyní žádný členský stát EU ve svém právním řádu neobsahuje, nebo jej povolí jen za mimořádně tíživých okolností. ZMPS tento případ řeší v ustanovení § 50 odst. 2, kde je

⁹³ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 111

⁹⁴ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 121

⁹⁵ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 341

⁹⁶ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. str. 342

⁹⁷ §57 ZMPS

stanoveno užít podpůrně české právo, pokud jsou splněny dvě podmínky a to 1. cizí právní řád nepovoluje rozvod manželství nebo jen za zmíněných mimořádně tíživých okolností a 2. nejméně jeden z manželů je státním občanem České republiky nebo má v České republice obvyklý pobyt. Tíživými okolnostmi mohou být například nerovnoprávné postavení muže a ženy nebo jiná diskriminace související např. s náboženstvím či rasou, ale i podmínka nepřiměřeně dlouhé rozluky.

Poslední stát, který v Evropské Unii nepovoloval rozvody, byla Malta. Ta se ovšem v referendu v roce 2011, jehož výsledkem se následně řídil i parlament a přijal v říjnu téhož roku příslušný zákon, přiklonila k povolení tohoto institutu. Do té doby manželskou rozlukou posuzoval soud a anulaci sňatku měla v rukou církve, čímž se rozvodový proces mohl táhnout i devět let. V lepší pozici byly jen manželé, kteří žili mimo Maltu, nebo se jednalo o smíšené páry, kdy jeden z manželů byl cizincem.⁹⁸ Z výše uvedeného vyplývá, že podpůrné užití českého práva dle § 50 odst. 2 se nebude týkat případů, kdy kolizní norma určí jako rozhodné právo právní řád členského státu EU.⁹⁹ Navíc toto ustanovení by mělo být užito jen výjimečně a s dobrým odůvodněním, neboť použití českého práva namísto cizího, které bylo kolizní normou určeno, může vést k riziku, kdy vznikne tzv. kulhající manželství (*matrimonium claudicans*), kdy český soud rozhodne o rozvodu manželství a je jím zrušeno, ale v cizině toto rozhodnutí uznáno nebude a manželství tam bude nadále trvat.¹⁰⁰

5.4 Prohlášení manželství za neplatné a určení, zda tu manželství je či není

Tato kapitola, jak název napovídá, se netýká přímo zániku manželství, neboť v těchto případech navrhovatelé napadají samotný vznik manželství, které dle nich vůbec nevzniklo a chtějí se u soudu domáhat rozhodnutí o jeho neexistenci či neplatnosti. Ovšem musíme mít na paměti, že takové manželství se

⁹⁸ Euractiv.cz. *Malta jako poslední z EU uzákonila rozvody* [online]. 2011 [cit. 9. 9. 2017].

Dostupné z: <http://euractiv.cz/clanky/aktualne-v-eu/malta-jako-posledni-z-eu-uzakonila-rozvody-009000/>

⁹⁹ BŘÍZA, Petr; BŘICHÁČEK, Tomáš; FIŠEROVÁ, Zuzana; HORÁK, Pavel; PTÁČEK, Lubomír; SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 745 s. ISBN 978-80-7400-528-2. Str. 264

¹⁰⁰ BŘÍZA, Petr; BŘICHÁČEK, Tomáš; FIŠEROVÁ, Zuzana; HORÁK, Pavel; PTÁČEK, Lubomír; SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 265

považuje za platné, dokud o jeho neplatnosti soud nerozhodne. Takového rozhodnutí soudu je konstitutivní a jeho účinky platí ex tunc, tedy od doby, kdy se manželství uzavřelo. Rozhodla jsem se o tomto institutu zmínit i přesto, že se nejedná fakticky o zánik manželství rozvodem, ale myslím si, že to s danou problematikou souvisí, nehledě na to, že kolizní úprava prohlášení neplatnosti manželství je upravena taktéž v § 50 ZMPS. Konkrétně se toho týká odst. 3, kde sice nenalezneme pravidlo pro určení rozhodného práva samotného pro prohlášení manželství za neplatné nebo při určení, zda tu manželství je či není, ale je zde vymezen časový okamžik, k jakému se mají kolizní normy stabilizovat a to tak, že způsobilost uzavřít manželství a forma uzavření manželství se posuzují dle právních řádů rozhodných v době, kdy se manželství uzavíralo, čímž odkazuje na § 48 téhož zákona, kde nalezneme, že k uzavření manželství se jak způsobilost tak i podmínky platnosti odvozují z právního řádu, jehož je osoba občanem, naproti tomu forma uzavření manželství je podřízená místu, kde se manželství uzavírá (*lex loci celebrationis*).

Jestliže tedy snoubenci pocházejí z různých států, je třeba, aby se jejich způsobilost k uzavření manželství posuzovala zvlášť, a to podle právního řádu určeného jejich státním občanstvím k časovému okamžiku uzavření manželství.¹⁰¹ Pod způsobilost uzavřít manželství můžeme zařadit otázky týkající se věkové hranice, svéprávnost osoby vstupující do manželství či příbuzenský vztah snoubenců.¹⁰² V otázce platnosti manželství se zkoumají okolnosti, které by mohly zapříčinit případnou jeho neplatnost, například omyl v totožnosti snoubence nebo nedostatek svobodné vůle (uzavření manželství pod pohrůžkou násilí). Za formální náležitosti sňatku, které podléhají právnímu řádu místa uzavření, považujeme například před kým a jakým způsobem by mělo být prohlášení o uzavření manželství provedeno, ještě konkrétněji zda jde například o sňatek církevní nebo občanský a zda si jsou postaveny na roveň, jako je tomu nyní v českém právním řádu, nebo zda je povinný občanský sňatek, což platí například v Německu.¹⁰³ Z toho všeho vyplývá, že není vyloučena možnost, kdy se jednotlivá hlediska platnosti či neplatnosti manželství budou v určitém případě

¹⁰¹ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 325

¹⁰² BŘÍZA, Petr; BŘICHÁČEK, Tomáš; FIŠEROVÁ, Zuzana; HORÁK, Pavel; PTÁČEK, Lubomír; SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 253

¹⁰³ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 327

posuzovat z hlediska dvou či více odlišných právních řádů. Následně by mohla nastat situace, která může nastat i u rozvodu, jak již bylo zmíněno, že vznikne kulhající manželství, kdy jeden stát manželství uzná za platné a v druhém státě platné nebude. Jen pro zajímavost uvádím příklad česko-italské občanky, která uzavřela sňatek s občanem Itálie na italském velvyslanectví v Praze, což dle italského práva je zcela v pořádku, nikoli však dle českého, které ji přednostně považuje za občanku České republiky a dle našeho práva takové manželství nevzniklo.¹⁰⁴

¹⁰⁴MRÁZEK, Josef. Matrimonium claudicans a uzavírání manželství s cizincem nebo v zahraničí. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, (9). 309. ISSN 1210-6410

6 Určení příslušnosti soudu a rozhodného práva dle dvoustranných smluv o právní pomoci

Mezinárodní smlouvy o právní pomoci, kterými je Česká republika vázána, jsou nejčastěji ujednány s bývalými socialistickými státy a obsahují i kolizní normy upravující rozvod manželství, normy určující pravomoc soudů i pravidla pro uznávání. Úprava volby rozhodného práva odpovídá obvykle vnitrostátní úpravě, kdy za kolizní kritérium je zvolena státní příslušnost, a pokud nelze, pak *lex fori*, tedy právo soudu, u kterého řízení probíhá. U neplatnosti manželství a prohlášení o manželství, zda tu je či není, se postupuje buď dle kritérií platících pro uzavření manželství, případně se to řídí právem místa uzavření manželství nebo stejnými pravidly jako u rozvodu.¹⁰⁵ Dvoustranných smluv o právní pomoci platných pro Českou republiku je mnoho, proto se níže věnuji jen několika z nich a jen ve vztahu ke zkoumané problematice. I přes menší odlišnosti můžeme ale shrnout, že hraničním určovatelem je zde obvykle státní příslušnost manželů, které pak podléhá celé řešení sporu.

Za jakých podmínek se uplatní mezinárodní smlouvy přednostně před vnitrostátním právem a právem EU jsem již hovořila dříve, přesto připomínám, že je zapotřebí zjistit, která z těchto tří úprav se na daný případ vztahuje. Problémem také je, že většina pramenů obsahuje jak problematiku určení příslušnosti soudů, tak i určení rozhodného práva. Jelikož příslušnost soudů, jak již bylo řečeno, upravuje také nařízení Brusel II bis, bude mít v materii, ve které se bude shodovat s dvoustrannými smlouvami se státy, pro které je taktéž závazný, přednostní použití. Jelikož se ale nařízení nevěnuje určení rozhodného práva, pak v této části se stále použijí dvoustranné smlouvy.

6.1 Dvoustranná smlouva o právní pomoci s Jugoslávií.

Jak už je z názvu samotné smlouvy¹⁰⁶ patrné, ani jeden ze států, které smlouvu podepsaly, již neexistují, ale i přes to je stále v platnosti a účinná mezi Českou republikou a Srbskem. Čl. 26 této smlouvy se týká rozvodu manželství

¹⁰⁵ BŘÍZA, Petr; BŘICHÁČEK, Tomáš; FIŠEROVÁ, Zuzana; HORÁK, Pavel; PTÁČEK, Lubomír; SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 267

¹⁰⁶ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 207/1964 Sb., Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních.

a je rozdělen do dvou odstavců. V prvním je popsána situace, kdy manželé v době podání návrhu na rozvod manželství jsou občany stejné smluvní strany, v takovém případě se použije soud této smluvní strany a jeho právo, pokud mají ale bydliště na území druhé smluvní strany, bude příslušný soud této strany a manželství půjde rozvést jen za předpokladu, kdy příčiny a podmínky jsou shodné v právních řádech obou smluvních stran.

V čl. 26 odst. 2 jsou manželé občany různých smluvních stran, pak v takovém případě je příslušný soud smluvní strany, kde mají oba manželé bydliště. Pokud ho jeden manžel má na území jedné smluvní strany a druhý na území druhého smluvního státu, pak je příslušný soud té strany, kde má bydliště manžel, proti kterému návrh směřuje. Podmínka, že příčiny a podmínky rozvodu musí být stanoveny oběma právními řády současně, zde stále platí. Čl. 27 pro určení, zda tu manželství je či není a pro vyslovení neplatnosti manželství platí čl. 26 obdobně.

V praxi to bude vypadat tak, že kdyby se chtěl občan České republiky žijící v ČR rozvést se srbskou občankou žijící v Srbsku, musel by podat návrh na rozvod k srbskému soudu. (Pokud by ale mělo přednost nařízení Brusel II bis, pak by dle čl. 3 odst. 1 písm. a bod 6 nařízení mohla vzniknout příslušnost českým soudům odvozená od obvyklého bydliště navrhovatele, pokud se zde zdržoval alespoň 6 měsíců před podáním návrhu v kombinaci s českým občanstvím, což ale přednost dle čl. 351 SFEU nemá,¹⁰⁷ neboť Srbsko není členem EU.)

6.2 Dvoustranná smlouva o právní pomoci s Maďarskem

V této smlouvě¹⁰⁸ v čl. 28 nalezneme také kolizní normy upravující rozvod. V odst. 1 za podmínky, že jsou manželé státními občany jedné smluvní strany s bydlištěm v době podání návrhu na území druhé smluvní strany, se rozvodové řízení řídí právním řádem určeným společným státním občanstvím. V případě různé státní příslušnosti (čl. 28 odst. 2) bude soud rozhodovat dle svého právního řádu. Pravomoc je dle čl. 28 odst. 3 dána soudům obou smluvních stran, ovšem ten by neměl být uplatněn, neboť Maďarsko je od 1. května 2004 členem

¹⁰⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD, Ondřej a kolektiv. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8. Str. 243

¹⁰⁸ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů v občanských, rodinných a trestních věcech, vyhláška č. 63/1990 Sb.

Evropské unie, a tudíž by se tato problematika měla řídit nařízením Brusel II bis, neboť danou smlouvu nahrazuje v rozsahu, v jakém tuto věc upravuje samo.¹⁰⁹

V případě, kdy se bude jednat o určení neplatnosti manželství pro nedostatek základních podmínek uzavření manželství nebo jeho neexistence, použijeme čl. 29, dle kterého se tato problematika a podmínky uzavření manželství řídí právním řádem, který se měl použít podle čl. 26 odst. 1 této smlouvy, a tím je právní řád určený státním občanstvím každého občana, který má v úmyslu uzavřít manželství. Při nedodržení formy při uzavírání manželství, se neexistence nebo neplatnost manželství určí dle právního řádu platného v místě uzavření manželství (čl. 29 odst. 2). Pravomoc je dle čl. 29 odst. 3 dána znovu soudům obou smluvních stran, ten by ale měl být znovu nahrazen přednostním užitím nařízením Brusel II bis.

Je evidentní, že za primární kritérium, které nám určuje právní řád, dle kterého budou soudy rozhodovat, je v obou případech státní občanství manželů.

6.3 Dvoustranná smlouva o právní pomoci s Bulharskem

I v této smlouvě¹¹⁰ nalezneme úpravu rodinných věcí, a tedy i rozvodu a určení, zda tu manželství je či není a jeho neplatnosti. Na rozvodové řízení se použije dle čl. 34 odst. 1 této smlouvy právní řád té smluvní strany, kterými jsou manželé státními občany k době podání návrhu a pravomoc v tomto případě rozhodnout má soud té smluvní strany, jejímiž státními občany manželé jsou v době návrhu. Pokud mají v této době bydliště ve druhém státě, pak má pravomoc i tento soud (odst. 3). V případě různosti občanství, použije soud, kde se koná řízení, vlastní právní předpisy (čl. 34 odst. 2), pravomoc má v tomto případě soud té smluvní strany, kde mají oba manželé bydliště (odst. 4). Ovšem Bulharsko se stalo členem Evropské unie 1. ledna 2007, tudíž pravomoc by se měla znovu řídit nařízením Brusel II bis, jako tomu bylo v předchozím případě s Maďarskem.

¹⁰⁹ Čl. 59 odst. 1 nařízení Brusel II bis

¹¹⁰ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 3/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních

7 Uznávání a výkon cizích soudních rozhodnutí o rozvodu manželství

Vydávat rozhodnutí jménem státu, jako je tomu u nás, je chápáno jako projev státní svrchovanosti. Z tohoto důvodu můžeme vnímat uznání cizích rozhodnutí, případně i jejich výkon, na základě aktu vydaného cizím státem jako útok na nezávislost státu v těchto věcech, a proto jsou tyto úkony navázány na splnění řady podmínek, které nalezneme obvykle v mezinárodních smlouvách.

Pokud uznáme rozhodnutí cizího státu, přiznáváme mu stejné právní účinky, jaké by mělo rozhodnutí českých soudů, tedy v důsledku nastane taková situace, jako kdyby o této věci rozhodovaly české orgány.¹¹¹ Rozhodnutí v řízení o zrušení manželství rozvodem, o neplatnost manželství a o určení, zda tu manželství je či není, chápe ZMPS, komunitární i mezinárodní právo jako rozhodnutí o statusových věcech, tedy lze hovořit pouze o možnostech uznání rozhodnutí v těchto věcech, ovšem výkon, který spočívá v přinucení osoby splnit uloženou povinnost, nepřichází v úvahu.

Právní úpravu uznávání rozhodnutí o rozvodu manželství můžeme nalézt v předpisech jak vnitrostátních, tak Evropské unie a mezinárodních smlouvách. Vnitrostátním předpisem obsahující danou problematiku je ZMPS, jehož použití je v určitých situacích omezeno přednostním použitím unijního nařízení Brusel II bis nebo mezinárodními smlouvami, z nichž přichází v úvahu buď dvoustranné smlouvy o právní pomoci nebo mezinárodní Haagská úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 131/1976 Sb. V následujících kapitolách se budu jednotlivými předpisy samostatně zabývat. Již nyní je ale jasné, že úprava obsažená v ZMPS se uplatní v uznávání rozvodových věcí až v případě, kdy na ně nedopadá unijní ani mezinárodní úprava. Což znamená, jak vyplývá z těchto předpisů, že v mnoha případech se bude uznání cizího rozhodnutí v České republice dít automaticky a nebude třeba vydat zvláštní rozhodnutí o uznání.

¹¹¹ KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 375

7.1 Uznání rozhodnutí dle Haagské úmluvy o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití

U případů, kterých se nedotýká nařízení Brusel II bis, tedy nečlenské státy EU a Dánsko), musíme určit, zda není uznání rozhodnutí upraveno mezinárodními smlouvami. Může se jednat o dvoustranné smlouvy o právní pomoci nebo o Haagskou úmluvu o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití (dále jen Úmluva). Ta je předmětem této kapitoly.

Na poli mezinárodního práva byla dne 1. června 1970 sjednána Úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití v Haagu¹¹² v rámci XI. zasedání této konference. Československá socialistická republika k ní 6. února 1975 přistoupila a následně dle čl. 27 této úmluvy vstoupila pro ČSSR v platnost dnem 11. 7. 1976. Česká republika do ní po svém vzniku dne 1. ledna 1993 sukcedovala, a tudíž je stále pro Českou republiku závazná. Dle čl. 24 se úmluva použije, aniž by se bral ohled na dobu, kdy nastal rozvod nebo zrušení manželského soužití. K tomuto pravidlu se však mohl smluvní stát vyhradit tak, že se úmluva bude vztahovat jen na případy, ke kterým dojde až po dni vstoupení Úmluvy v tomto státě v platnost, čehož tehdejší ČSSR využila. Další výhrada, kterou ČSSR využila, se týkala čl. 19, kde si tehdejší republika vyhradila právo neuznání rozvodu nebo zrušení manželského soužití mezi manželi, pokud byli jejími občany a jestliže se postupovalo dle jiného práva než toho, které určuje mezinárodní právo soukromé ČSSR, a byl by výsledek dosažený postupem tohoto práva jiný než výsledek, jakého by se dosáhlo, kdyby se užilo určeného právního řádu.¹¹³

Účelem Úmluvy je snaha ulehčit uznání mezinárodních rozvodů a rozluk, neboť se často rozvedení manželé rozhodnou uzavřít manželství další a je tím spíš žádoucí, aby tato rozhodnutí byla uznána i v jiných státech. Ovšem nemělo by dojít k tomu, kdy usnadnění uznání rozhodnutí o rozvodu a rozluce by vedlo například k tzv. „forum shopping“, kdy manželé spekulují o výběru státu, kde se chtějí nechat rozvést, nebo k tzv. korespondenčním rozvodům probíhajících pouze písemně, což jsou jevy, které nechce Úmluva rozšířit, a proto stojí na pomezí

¹¹² Vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití, č. 131/1976 Sb. (Haagská úmluva)

¹¹³ Preambule Haagské úmluvy

toho, kdy na jednu stranu se snaží uznání rozvodů usnadnit a na druhou stranu se snaží zabránit zneužití jejích ustanovení manžely v uvedených příkladech.¹¹⁴

Použitelnost Úmluvy je stanovena hned v prvním článku, kde je řečeno, že se vztahuje na uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití v jednom smluvním státě, pokud v zákonném řízení v jiném smluvním státě o nich bylo platně a dle zákona rozhodnuto.¹¹⁵ Pokud budeme jednat o uznání rozvodu z jiného než smluvního státu, nelze na takové rozhodnutí tuto Úmluvu aplikovat.

V čl. 2 pak nalezneme, že rozvody a zrušení manželského soužití budou uznávány ve všech státech, kde platí tato Úmluva, pokud ve státě, kde byl podán příslušný návrh, ke dni podání měl buď odpůrce své bydliště, nebo navrhovatel tam měl své bydliště za podmínky, že tam bydlel déle než rok před podáním návrhu nebo tam měli manželé poslední společné bydliště. Dále budou uznány i ve státě, jehož jsou manželé oba občany, nebo byl příslušníkem navrhovatel, a navíc byla splněna podmínka bydliště v tomto státě nebo délka bydliště byla nejméně rok alespoň částečně pokrývající dvouleté období, které předcházelo podání návrhu. Poslední možností, kterou čl. 2 Úmluvy povoluje, je ta, kdy navrhovatel byl občanem tohoto státu a jsou splněny dvě podmínky a to, že byl přítomen v tomto státě k datu podání návrhu a manželé měli poslední společné bydliště ve státě, který rozvod neuznával. Ustanovení článku 2 Úmluvy se ale nevztahuje na rozhodnutí soudů, kterými byla vyslovena neplatnost manželství.¹¹⁶

V českém právu by mohlo dojít v určitých případech ke kolizi mezi užitím této Úmluvy a nařízením Brusel II bis, které taktéž upravuje uznávání rozhodnutí ve věcech rozvodu. Takový případ řeší čl. 60 nařízení Brusel II bis, kde je jasně řečeno, že co se týká věcí upravených v nařízení, má ve vztazích mezi členskými státy nařízení Brusel II bis přednost před touto Úmluvou.

7.1.1 Podmínky, překážky a zvláštnosti uznání rozhodnutí dle Úmluvy

Haagská úmluva jasně nevymezuje podmínky na zahraniční rozhodnutí, jaké by mělo splňovat, abychom ho mohli dle této úmluvy uznat. Za základ možného uznání věci musíme považovat podmínku dostatečně silného vztahu

¹¹⁴ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. 477 s. ISBN 978-80-7179-614-5. Str. 302

¹¹⁵ Čl. 1 odst. 1 Haagské úmluvy

¹¹⁶ Část 4A stanoviska Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 8. 1987, sp. zn. Cpjf 27/86, uveřejněné pod č. 26/1987 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

k zemi původu, kde bylo rozhodnutí o rozvodu vydáno.¹¹⁷ Odmítnout uznání rozhodnutí je možné dle čl. 6 tohoto předpisu ve dvou případech, kdy za prvé by ve státě, kde se o uznání žádá, nebyl dle jeho platného právního řádu rozvod nebo zrušení manželského soužití za využití stejných skutečností přípustný. Druhá možnost odmítnutí uznání se týká případu, kdy bylo použité jiné právo než to, které by určily normy mezinárodního soukromého práva daného státu. Dle tohoto článku Úmluvy je také zakázán přezkum rozhodnutí ve věci samé, kromě možnosti přezkoumat to, co je nezbytné k uplatnění dalších ustanovení, což je stejná úprava, kterou obsahuje i nařízení Brusel II bis.

Neuznání rozhodnutí je upraveno v čl. 7 až 10, přičemž ve všech těchto člancích je soudům dána možnost, zda dle zmíněných pravidel rozhodnutí uznají či nikoli. V čl. 7 jim je dána taková možnost v případě, kdy by měli uznat rozvod manželů, kteří byli v rozhodné době výlučně občany státu, který rozvod nezná bez ohledu na to, zda by se jednalo o stejný stát, navíc uznání nelze odmítnout, pokud má jeden z manželů, nebo jestliže oba manželé mají vedle státní příslušnosti státu, který rozvod nezná, další státní příslušnost, podle jehož právních norem rozvod možný je.¹¹⁸ V čl. 8 se nezapomíná na procesní práva odpůrce, jestliže nebyl s přihlédnutím ke všem okolnostem s využitím náležitých opatření informován o návrhu na rozvod nebo zrušení manželského soužití, nebo pokud nemohl uplatnit svá práva, může být uznání těchto věcí odmítnuto.¹¹⁹ Další důvod odepření uznání je dle čl. 9 neslučitelnost s rozhodnutím vydaného dříve ve státě, kde se o uznání žádá, ovšem musí se týkat stejných účastníků a musí být vydáno ve věci manželského stavu a může se týkat i věcí, které nepatří do věcné působnosti Úmluvy.¹²⁰ I v tomto dokumentu nalezneme výhradu veřejného pořádku a to v čl. 10, což je další důvod pro odepření uznání rozhodnutí, pokud by bylo zjevně neslučitelné s veřejným pořádkem země uznání a tento rozpor by měl být dostatečně významný a měl by souviset se samotným uznáním rozvodu, ne s rozvodem jako takovým.

¹¹⁷ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 306

¹¹⁸ Bod 40 ii) a iii). BELLET, P.; GOLDMAN, B. *Explanatory Report on the 1970 Hague Divorce Convention* [online]. HCCH Publications, 1970, p. 18 [cit. 1. 9. 2017]. Available from: <http://www.hcch.net/upload/expl18e.pdf>.

¹¹⁹ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 312

¹²⁰ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 313

Pokud je stát na základě této Úmluvy povinen uznat rozvod, nemůže žádnému z manželů zakázat uzavřít sňatek nový z důvodu, že právo jiného státu tento rozvod neuznává.¹²¹ Příkladem může být situace, kdy osoba cizí státní příslušnosti, která byla pravomocně rozvedena českými soudy, nebo bylo uznáno rozhodnutí o rozvodu cizího státu, chce uzavřít manželství nové, avšak právní řád jejího státu nepřipouští uzavření nového manželství. Použití takového právního řádu by bylo odmítnuto na základě výhrady veřejného pořádku dle § 4 ZMPS.¹²² Dle čl. 17 má navíc smluvní stát možnost použít pro uznání cizích rozhodnutí jiné právní předpisy než Úmluvu, pokud jsou pro uznání příznivější.

Haagská úmluva se nevyjadřuje k úpravě procesu, jakým by měl soud postupovat při uznávání cizího rozhodnutí, pouze odkazuje na právní předpisy státu uznání. Pokud půjde o vztah s členskými státy EU, bude tedy místo Úmluvy použito nařízení Brusel II bis (s výjimkou Dánska). Pro rozhodnutí, která by pod jeho časovou působnost nespádala a nevztahovalo by se na ně ani nařízení Rady (ES) č. 1347/2000, by se použily platné dvoustranné smlouvy, což by vedlo k tomu, kdy věcné podmínky a překážky uznání se posoudí dle Úmluvy, ale procesní otázky se posoudí dle konkrétní dvoustranné smlouvy nebo, pokud ta to neupravuje, pak dle ZMPS.¹²³ Porovnáme-li smluvní státy Úmluvy se státy, na které dopadá nařízení Brusel II bis, zbydou nám státy Albánie, Austrálie, Dánsko, Egypt, Moldávie, Norsko a Švýcarsko, na které se nařízení nevztahuje a přichází v úvahu použití Úmluvy ve vztahu k rozhodnutím v nich vydaných. Použití Úmluvy nelze vyloučit ani u starších rozhodnutí, které byly vydány v členských státech EU, které jsou smluvní stranou Úmluvy a nespádají do časové působnosti nařízení Brusel II bis.¹²⁴ Dvoustranná smlouva o uznání a výkonu rozhodnutí je uzavřena Českou republikou pouze se Švýcarskem¹²⁵, která se ale nedotýká procesních otázek uznání, a proto nastupují pravidla obsažená v ZMPS.

Úmluva tedy nestanovuje pro uznání rozhodnutí vést zvláštní uznávací řízení a přenechává tuto otázku vnitrostátnímu právu, kde k uznání má dojít. V České republice se dle ustálené praxe nevyžaduje takové zvláštní řízení pro

¹²¹ Čl. 11 Haagské úmluvy

¹²² KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. Str. 329

¹²³ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 315

¹²⁴ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 349

¹²⁵ Úmluva mezi republikou Československou a Švýcarskem o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, č. 23/1929 Sb.

uznání rozhodnutí vydaného smluvním státem Úmluvy ve smyslu § 51 ZMPS a matriční úřady pro uznání rozhodnutí Nejvyššího soudu nevyžadují.¹²⁶

7.2 Uznávání rozhodnutí dle nařízení Brusel II bis

Nařízení Brusel II bis se vztahuje, dle plného názvu, i na uznání a výkon cizích rozhodnutí, jejichž úprava se nachází v kapitole III. Uznávání se věnuje oddíl I této kapitoly, článek 21 a dále. Na základě tohoto nařízení by mělo docházet k automatickému uznávání (čl. 21 odst. 1, bod 23 Preambule nařízení) cizích rozhodnutí ve věcech manželských (i ve věcech rodičovské zodpovědnosti) vydaná v jiné zemi EU, čímž odpadá vést zvláštní řízení o uznání rozhodnutí jednoho členského státu na území jiného členského státu. Můžeme si klást otázku, zda již existuje integrovaná soudní oblast bez rozdílu mezi zahraničními a domácími rozhodnutími. Odpověď je v tuto chvíli záporná, neboť čl. 22–26 nařízení Brusel II bis uvádějí důvody pro neuznání a argumenty, které nejsou považovány za takové důvody. Uznání tedy může být za určitých podmínek i odmítnuto. Následkem je to, že cizí rozsudky jsou uznávány automaticky do té doby, dokud není rozhodnuto o tom, že nemohou být uznány.¹²⁷

Pojem rozhodnutí („judgement“, „Entscheidung“) je chápán dle nařízení Brusel II bis jako rozhodnutí o rozvodu, rozluce nebo prohlášení manželství za neplatné a rozhodnutí týkající se rodičovské odpovědnosti, které je vydané soudem členského státu, aniž by byl brán ohled na jeho označení. Proto jsou mu podřazeny i výrazy jako je „rozhodnutí“, „rozsudek“, „usnesení“ nebo „nařízení“¹²⁸ („Urteil oder Beschluss“, „decree, order or decision“).¹²⁹

Abychom pro uznání mohli použít postup dle nařízení Brusel II bis, musí se jednat o věci, které spadají do jeho působnosti, kde je nutné zkoumat působnost věcnou, místní i časovou, čemuž jsem se věnovala již v samostatné podkapitole.

7.2.1 Pravidla pro uznání

Základní pravidla pro uznávání cizích rozhodnutí jsou stanovena v čl. 21 nařízení Brusel II bis, kde hned v prvním odstavci je řečeno, že rozhodnutí vydané

¹²⁶ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 349

¹²⁷ MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. (Ed.) *Brussels IIbis Regulation*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2012, 506 p. ISBN 978-3-935808-33-0. Str. 258

¹²⁸ Čl. 2 nařízení Brusel II bis

¹²⁹ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 138

v některém ze členských států budou v jiných členských státech uznána bez nutnosti vést zvláštní řízení.

V odst. 2 čl. 21 se hovoří o aktualizaci záznamů o osobním stavu v jednom členském státě na základě rozhodnutí týkajících se rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné, která byla vydána v jiném členském státě a proti kterým podle práva tohoto jiného členského státu není možné podat opravný prostředek nebo opravný prostředek nebyl využit, kdy také není potřeba vést zvláštní řízení, musí být tedy pravomocné. Zde nařízení postihuje ty případy, kdy členské státy vedou zvláštní seznamy – matriky, kam se zaznamenávají změny ve statusových věcech občanů tak, aby záznamy byli aktuální. To je praktické zejména v situaci, kdy osoba po rozvodu chce uzavřít manželství nové, neboť stačí, aby předložila orgánům v členském státě, kde chce uzavřít sňatek, pouze rozhodnutí o rozvodu k doložení svého osobního statutu, a nemusí podstupovat žádné další řízení, neboť matrika pouze přihlédne k již vydanému rozhodnutí jiného členského státu a tím aktualizuje svůj záznam.

Naproti tomu čl. 21 odst. 3 upravuje fakultativní uznávací řízení, kdy umožňuje kterékoli dotčené osobě požádat o vydání zvláštního rozhodnutí o uznání či neuznání původního rozhodnutí. Dotčenou osobou může být vedle účastníků původního řízení i orgán veřejné moci ve státě uznání, pokud disponuje určitými pravomocemi – např. matriční úřad.

Místní příslušnost soudů uvedených v seznamu¹³⁰, který každý členský stát zašle Komisi na základě článku 68 nařízení, se určuje podle vnitrostátního práva členského státu, ve kterém je návrh na uznání nebo neuznání rozhodnutí podáván. Jak vyplývá z prohlášení České republiky vůči Evropské komisi, dle čl. 68 nařízení jsou v České republice věcně příslušné okresní soudy.

Pokud vyvstane potřeba v jiném řízení, kde hraje cizí rozhodnutí o rozvodu důležitou roli, řešit otázku jeho uznání, pak se tak děje formou předběžné otázky (čl. 21 odst. 4). Příkladem může být řízení o výživném rozvedeného manžela v České republice, kde je potřeba dokázat rozvod manželství v jiném členském státě. Pokud žalobce předloží takový rozsudek o rozvodu, soud bude řešit jeho uznání jako předběžnou otázku. Dalším příkladem může být řízení o vypořádání společného jmění manželů po rozvodu.¹³¹

¹³⁰ Publikovány v Úředním věstníku EU pod č. 2005/C 40/02

¹³¹ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 142

7.2.2 Možnost neuznání

V preambuli nařízení Brusel II bis v bodu 21 je řečeno, že uznání a výkon rozhodnutí vydaného členským státem by mělo vycházet z principu vzájemné důvěry, z čehož vyplývá, že důvody pro neuznání by měli být zredukovány na minimum. Vycházíme tedy z toho, že rozhodnutí členských států jsou v ostatních státech EU automaticky uznávána (*ipso iure*) jen tehdy, pokud se v něm nebo samotném řízení neobjevily některé důvody, které by odporovaly uznání. Pokud by tomu tak bylo, pak by rozhodnutí v jiných členských státech nezískalo stejné účinky a režim automatického uznávání by se neaplikoval.¹³² Tyto důvody pro neuznání rozhodnutí jiného členského státu ve věci rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné pak nalezneme vyjmenované v čl. 22 nařízení Brusel II bis. Jedná se rozpor s veřejným pořádkem členského státu, kde by mělo dojít k uznání, porušení práva na spravedlivý proces, kdy odpůrce, v jehož nepřítomnosti bylo vydáno rozhodnutí, nebyl písemně vyrozuměn o zahájení řízení dostatečně včas a způsobem, aby se mohl připravit na jednání před soudem (tato vada může být zhojena posléze tak, že odpůrce rozhodnutí jednoznačně přijme), případně neslučitelnost s dřívějším rozhodnutím vydaným v jiném členském státě nebo ve třetí zemi, pokud toto splňuje podmínky uznatelnosti v členském státě, kde se o uznání žádá. Tato rozhodnutí musí být vydána mezi stejnými stranami, ovšem nemusí jít o rozhodnutí ve stejných věcech. Může jít například o rozhodnutí o rozluce a rozhodnutí o rozvodu, kdy pokud rozhodnutí o rozluce předchází rozhodnutí o rozvodu, tak v tom neslučitelnost není, dojde-li k tomu ale v opačném pořadí, pak rozhodnutí o rozvodu je neslučitelné s následným rozhodnutím o rozluce.¹³³

Veřejný pořádek není samotným nařízením definován a je přenecháno jednotlivým členským státům, jak ho vymezí ve své vnitrostátní úpravě. Nařízení jen stanovuje meze, ve kterých se mohou členské státy na veřejný pořádek odvolat. ESD ve svém rozhodnutí vyslovil názor, že konflikt s veřejným pořádkem vzniká jen porušením zásad práva státu uznání, která jsou v něm

¹³² VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 148

¹³³ BORRÁS, Alegría. Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 9. 2017]. Bod 71 odstavec 2. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.1998.221.01.0027.01.ENG

považována za podstatná.¹³⁴ Rozpor s veřejným pořádkem se hodnotí vzhledem k účinkům jeho rozhodnutí, tedy k jakému výsledku by uznání vedlo. Veřejný pořádek nenarušuje dle čl. 25 nařízení Brusel II bis ani to, kdy právo členského státu, kde k uznání má dojít, nedovoluje rozvod, rozluky či neplatnost manželství na základě týchž skutečností, což je i případ českého práva, neboť to např. nezná manželskou rozluky, ovšem nabízí se dotaz, jak bude toto rozhodnutí ovlivňovat právní poměry mezi manžely, pokud se budou řídit českým právem.¹³⁵

Výhrada veřejného pořádku se dle čl. 24 druhé věty nařízení také neuplatní na přezkoumání slučitelnosti veřejného pořádku dle čl. 22 písm. a) a čl. 23 písm. a) s předpisy o příslušnosti dle čl. 3 až 14. Z toho plyne, že rozhodnutí vydané v členském státě soudy, které k tomu byly nepřislušné o dané věci rozhodovat, nebrání uznání tohoto rozhodnutí v jiném členském státě, neboli dle věty první čl. 24 příslušnost soudu členského státu, kde k vydání rozhodnutí došlo, nesmí být přezkoumávána. Z tohoto pravidla neexistují žádné výjimky. Ovšem, pokud do rozvodového řízení vstoupí navíc rozhodnutí soudu členského státu o rodičovské odpovědnosti k dítěti, jež má obvyklý pobyt v třetí zemi a tato není vázána Úmluvou o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí ze dne 19. 10. 1996 (č. 141/2001 Sb. m. s.), pak se nařízení Brusel II bis a zvláště články týkající se přezkoumávání příslušnosti soudů ve státu původu nepoužije (čl. 61 písm. b) a uznání budeme nuceni posuzovat dle českého vnitrostátního práva.¹³⁶

7.3 Uznávání rozhodnutí dle ZMPS

Pokud budeme jednat o uznání rozhodnutí vydané státem, na který se nevztahuje ani Brusel II bis, ani mezinárodní smlouvy, musíme postupovat dle ustanovení v ZMPS. Konkrétně se bude jednat o nečlenský stát EU, který není ani

¹³⁴ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 28. 3. 2000 ve věci Dieter Krombach v. André Bammerski. Věc C-7/98. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 9. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:61998CJ0007&qid=1427919942853&from=EN>

¹³⁵ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 151

¹³⁶ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 157

signatářem Haagské Úmluvy¹³⁷ a ČR s ním nemá uzavřenou jinou dvoustrannou smlouvu o právní pomoci.

Uznání cizího rozhodnutí ve věci rozvodu manželství, neplatnosti a určení, zda tu manželství je či není je v České republice podmíněno dle § 51 ZMPS vydáním zvláštního rozhodnutí, kdy pravomoc k tomuto řízení o uznání je přidělena Nejvyššímu soudu, který v těchto věcech rozhoduje rozsudkem. Z toho plyne, že uznání rozhodnutí, které se bude řídit ZMPS, není automatické a je potřeba podat návrh k Nejvyššímu soudu, který následně vydá rozsudek. Návrh může podat každý, kdo na tom má právní zájem.

Podstatná ustanovení, jež se dotýkají uznávání (a výkonu) cizích rozhodnutí nalezneme nejen v hlavě páté v § 51 a § 52 ZMPS týkající se rodinného práva. Nesmíme zapomenout na obecná ustanovení tohoto zákona obsažená v části druhé v § 14 až 16. Jakým způsobem bude řešeno uznání, závisí na státní příslušnosti účastníků řízení, která se zkoumá k okamžiku vydání původního rozhodnutí.¹³⁸

Případ, kdy by účastník v rozhodné době měl více státních občanství, řeší § 28 ZMPS. Pokud je český občan v rozhodné době občanem i jiného státu, je rozhodující státní občanství České republiky. Pokud je občanem více cizích států, pak je rozhodující státní občanství nabyté naposledy, ledaže by vzhledem k životním poměrům převažoval vztah k jinému cizímu státu, jehož je občanem, pak by byla rozhodující tato. U účastníka bez státní příslušnosti rozhoduje jeho obvyklý pobyt, a pokud nelze určit, hledí se na něj jako na českého občana.

ZMPS co do způsobu uznávání těchto cizích rozhodnutí odlišuje dvě situace, kdy jedním z účastníků původního řízení byl občan České republiky a případy ostatní. Pokud je účastníkem český občan, je obligatorně nařízeno zvláštní uznávací řízení, v ostatních případech uznání zvláštním výrokem není potřeba. Pokud by daný účastník, který byl v rozhodné době českým občanem, někdy po vydání rozhodnutí pozbyl české občanství, je třeba použít ustanovení § 51, pokud by ale v době vydání rozhodnutí českým občanem nebyl a stal se jím až následně, musí se použít dle okolností § 52 či § 16 odst. 2.¹³⁹

¹³⁷ Aktuální seznam smluvních států Úmluvy lze najít přímo na stránkách Haagské konference. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=80>

¹³⁸ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 445

¹³⁹ BŘÍZA, Petr; BŘICHÁČEK, Tomáš; FIŠEROVÁ, Zuzana; HORÁK, Pavel; PTÁČEK, Lubomír; SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 269

7.3.1 Uznání rozhodnutí, kdy alespoň jeden z účastníků je státním občanem České republiky

Pravidla pro uznávání cizích pravomocných rozhodnutí ve věcech rozvodu manželství, zákonného odloučení, prohlášení manželství za neplatné a určení, zda tu manželství je či není, pokud je alespoň jedním z účastníků původního řízení český občan, nalezneme v § 51 ZMPS, který je speciální vůči pravidlu v § 16 odst. 2 téhož zákona, který upravuje obecně uznávání cizích rozhodnutí v jiných než majetkových věcech. Původním řízení je myšleno řízení o samotném rozvodu manželství.

Pokud jsou splněny podmínky pro uznání dle § 51 ZMPS, pak Nejvyšší soud vyhová návrhu na uznání, jinak návrh zamítne. Těmito podmínkami jsou za prvé vydané pravomocné cizí rozhodnutí, za další nesmí uznání bránit žádný zákonem stanovený důvod (§ 15 odst. 1 písm. a až f ZMPS – k těmto důvodům se vyjádřím později) a skutkový základ je zjištěný způsobem, který vyhovuje příslušným ustanovením vnitrostátního práva.

Samotné řízení zákon podrobně nspecifikuje, pouze stanovuje, že soud může rozhodnout i bez nařízení jednání a forma rozhodnutí je rozsudek.¹⁴⁰ V ostatním se tedy musí uplatnit obecná úprava obsažená v OSŘ. Jelikož je zde potřeba podat návrh na zahájení řízení, jeho náležitosti posoudíme právě podle této obecné úpravy. V té se dočteme, že z podání musí být jasné, kterému soudu je určeno, kdo jej činí, čeho se týká a co si klade za cíl, musí být také podepsáno a opatřeno datem.¹⁴¹

K samotnému návrhu je třeba připojit dokumenty, prokazující související skutečnosti. Je příjemné, že dané formalities nalezneme i na webových stránkách Nejvyššího soudu včetně vzoru podání „Návrhu na uznání cizího rozhodnutí o rozvodu“.¹⁴² K návrhu je třeba připojit

- cizí pravomocné rozhodnutí o rozvodu manželství
- doklad o českém státním občanství alespoň jednoho z účastníků v době vydání rozhodnutí o rozvodu
- oddací list o uzavření manželství, které bylo rozvedeno

¹⁴⁰ § 51 odst. 2 ZMPS

¹⁴¹ § 42 odst. 4 OSŘ

¹⁴² Uznávání cizích rozhodnutí v České republice. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2016 [cit. 11. 9. 2017]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/Edit/Rozhodovacicinnost~Uznavanicizichrozhodnuti

- pokud se návrh na uznání odvolává místo odůvodnění na některé skutkové údaje uvedené v návrhu (žalobě) nebo v protokolu o jednání, pak se předkládá jeho stejnopis (opis), který byl podán cizímu soudu, nebo opis protokolu o jednání u cizího soudu.
- plnou moc, pokud ten, kdo návrh k Nejvyššímu soudu podává, je zastoupen zástupcem na jejím základu

V případě řízení o uznání cizího rozhodnutí není právní zastoupení povinné, i když se jedná o řízení probíhající před Nejvyšším soudem. Nejvyšší soud ale na svých stránkách doporučuje zastoupení v případě, kdy navrhovatel se zdržuje v cizině a bylo by nutné mu tam doručovat písemnosti prostřednictvím zastupitelských orgánů České republiky a cizího státu, kterým přísluší zprostředkování a poskytování mezistátní právní pomoci.¹⁴³ Také je potřeba Nejvyššímu soudu dodat všechny potřebné dokumenty jak v originálním znění, tak i v ověřeném překladu v českém jazyku. Dále je třeba upozornit, že toto řízení je zpoplatněno ve výši 2000 Kč.¹⁴⁴ Poplatek lze uhradit buď rovnou s podáním návrhu kolkovými známkami v této hodnotě, nebo lze zaplatit až na základě výzvy od Nejvyššího soudu, kterou by navrhovatel poslal. Nejvyšší soud může také zaslat výzvu k doplnění návrhu v případech, kdy například není úplný z hlediska potřebných dokumentů. Pokud navrhovatel výzvu neuposlechne, soud návrh odmítne¹⁴⁵, případně zastaví řízení, pokud není uhrazen soudní poplatek. To ale nebrání znovu podat tentýž návrh.¹⁴⁶

7.3.1.1 Překážky bránící uznání

Nejvyšší soud má za povinnost zhodnotit, zda lze předložené cizí rozhodnutí v České republice uznat, nebo zda tomu brání nějaká zákonná překážka. Jejich seznam nalezneme v § 15 odst. 1 písm. a až f ZMPS. Konkrétně se jedná o překážky, kdy věc patřila do výlučné pravomoci českých soudů, překážka litispendence, tedy u dané věci se vede řízení před českým soudem a toto bylo zahájeno dříve než řízení v cizině, ve kterém došlo k vydání rozhodnutí, které chceme nechat uznat, překážka *rei iudicatae*, tedy v této věci již české soudy vydaly pravomocné rozhodnutí nebo již bylo uznáno pravomocné

¹⁴³ Uznávání cizích rozhodnutí. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2016 [cit. 12. 9. 2017]. Dostupné z:

http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/Edit/Rozhodovacicinnost~Uznavanicizichrozhodnuti

¹⁴⁴ Položka 10 přílohy k zákonu č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 12. 9. 2017].

¹⁴⁵ § 43 OSŘ

¹⁴⁶ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 351

rozhodnutí orgánu třetího státu, dále porušení práva na spravedlivý proces, případy, kdy by se uznání přičilo veřejnému pořádku nebo není zaručena vzájemnost. Požadavek vzájemnosti není vyžadován, jestliže nesměruje cizí rozhodnutí proti státnímu občanu České republiky nebo české právnické osobě.

7.3.1.2 Projednání návrhu a rozhodnutí Nejvyššího soudu o uznání

Projednání návrhu u Nejvyššího soudu je svěřeno senátu v neveřejném zasedání, který přezkoumává dané rozhodnutí jen po formální stránce, přezkum z hlediska materiálního mu nepřísluší, ale musí dojít k závěru, že skutkový stav byl v prvotním řízení stanoven tak, aby to splňovalo požadavky českého práva. Především jde o požadavky kladené na dokazování skutkového stavu. Postup, jakým byl zjišťován skutkový stav, se nemusí shodovat zcela s českým právem, ale postačí shoda v základních bodech.¹⁴⁷ Z tohoto důvodu může Nejvyšší soud přezkoumat přinejmenším zevrubně postup, jakým byly prováděny důkazy cizího orgánu i úplnost zjištění skutkového stavu.¹⁴⁸

Pokud nejsou shledány žádné překážky bránící uznání rozhodnutí, soud rozhodne rozsudkem o uznání dané věci na území České republiky, jinak návrh zamítne. Rozsudek o uznání se písemně doručí navrhovateli, případně jeho zástupci, je-li zastoupen na základě plné moci, a Nejvyššímu státnímu zástupci, pokud vstoupil do řízení. Proti rozsudku se nelze odvolat ani dovolat.¹⁴⁹ Ve chvíli, kdy tedy nabyde právní moci, jsou cizímu rozhodnutí připsány stejné účinky jako rozhodnutí českých soudů na našem území. Pokud Nejvyšší soud návrh na uznání zamítne, lze projednat návrh na rozvod manželství českými soudy, pokud je alespoň jeden z manželů občanem České republiky.¹⁵⁰

7.3.2 Uznání rozhodnutí, kdy účastníci nejsou státními občany České republiky

V případech, kdy ani jeden z bývalých manželů není občanem České republiky, bude se na uznání takového cizího rozhodnutí aplikovat úprava obsažená v § 52 ZMPS. Jeho působnost je vymezena shodně jako v § 51 ZMPS, tedy se vztahuje na cizí rozhodnutí vydaná ve věcech rozvodu manželství,

¹⁴⁷ § 51 odst. 3 ZMPS

¹⁴⁸ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. Str. 446

¹⁴⁹ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 352

¹⁵⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 8. 1987, Cpjf 27/86. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. 9. 2017].

zákonného odloučení, prohlášení manželství za neplatné a určení, zda tu manželství je či není. Tato právní úprava míří na případy, kdy v těchto cizích rozhodnutí byli v době jeho vydání všichni účastníci řízení buď občany státu, který rozhodnutí vydal, nebo jeden z účastníků byl občanem jiného státu s výjimkou České republiky než toho, který dané rozhodnutí prostřednictvím svých orgánů vydal, nebo ani jeden z účastníků nebyl státním občanem daného státu. Česká republika není v takovýchto případech dostatečně silně zainteresována, a proto i uznávání těchto rozhodnutí není podrobena takové kontrole, jako když je účastníkem její občan, a lze je uznat bez dalšího řízení, čímž získají stejné právní účinky jako pravomocná rozhodnutí tuzemská. Je ale potřeba zkontrolovat, jestli je dodržen požadavek týkající se státní příslušnosti účastníků vůči státu původu rozhodnutí a zda toto rozhodnutí nabylo právní moci.¹⁵¹

Aby se dalo rozhodnutí uznat bez dalšího řízení, je třeba splnit podmínku, že již došlo k uznání v domovských státech účastníků, nebo splňuje alespoň pro to požadavky. To lze vyčíst buď z rozhodnutí o uznání, jestliže již bylo vydáno v některém ze států, nebo tato pravidla najdeme v právních předpisech těchto států.¹⁵²

Může nastat i situace, kdy nepůjde aplikovat § 52 ZMPS, ale bude se muset postupovat dle obecné úpravy obsažené v § 16 odst. 2 ZMPS, kde nalezneme možnosti pro uznávání rozhodnutí v jiných než majetkových věcech. Jde o případy, kdy cizí rozhodnutí nelze uznat v žádném z domovských států účastníků, nebo alespoň v některém z nich.¹⁵³

7.4 Uznávání dle dvoustranných smluv o právní pomoci

Právní úpravu uznávání cizích rozhodnutí ve věcech rozvodu nalezneme i ve dvoustranných smlouvách o právní pomoci. V této části práce se budu zabývat jen těmi smlouvami, které byly uzavřeny mezi Českou republikou a státy mimo Evropskou unii, neboť úpravu uznávání s těmito státy obsahuje nařízení Brusel II bis, které má v těchto případech aplikační přednost. Pokud bychom řešili

¹⁵¹ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 354

¹⁵² KUČERA, Zdeněk; TICHÝ, Luboš. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář*. Praha: Panorama, 1989, Str. 330

¹⁵³ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 355

aplikační přednost Haagské úmluvy před mezinárodními smlouvami, je toto vymezeno v čl. 17 a 18 velmi volně. Dle Úmluvy lze použít jak dvoustranné smlouvy, tak i vnitrostátní právo (tedy § 51 a § 52 ZMPS) za předpokladu, že stanoví pro uznání lepší podmínky než Úmluva.¹⁵⁴

Pokud se vrátíme ke dvoustranným smlouvám, lze je roztřídit na dvě skupiny dle toho, jestli není pro uznání potřeba zvláštní řízení a rozhodnutí o rozvodu vydaná druhou smluvní stranou se uznávají bez něj, nebo je podmínkou uznání provést zvláštní řízení ve státě, kde k uznání má dojít. Plné názvy dvoustranných smluv o právní pomoci důležitých pro tuto práci z důvodu jejich délky a množství uvádím až na konci této práce.

7.4.1 Uznání bez potřeby zvláštního řízení

Smlouvy mezi Českou republikou a Albánií, Běloruskem, Gruzii, Kyrgyzstánem, Moldávií, Mongolskem, Ruskem a Ukrajinou nevyžadují pro uznání provedení zvláštního řízení.¹⁵⁵ V případě Běloruska, Gruzie, Kyrgyzstánu, Moldávie a Ruska se jedná o bývalé státy SSSR. Všechny tyto země mají ve smlouvách uvedeny jako podmínky uznání bez dalšího řízení na území druhého státu, že dané rozhodnutí musí být pravomocné, druhá smluvní strana prostřednictvím svých orgánů nevydala již dříve v této věci rozhodnutí, které je v právní moci a neexistuje výlučná pravomoc orgánů druhé smluvní strany, kde má dojít k uznání rozhodnutí.¹⁵⁶ Ve smlouvě s Ukrajinou nalezneme ještě další podmínky v čl. 54 písm. c) a písm. e), kde nelze uznat rozhodnutí, jestliže druhému účastníkovi byla odepřena možnost se hájit, nebo kdy již bylo v dané věci rozhodnuto (mezi stejnými účastníky) třetím státem a došlo k uznání tohoto rozhodnutí. Smlouva s Mongolskem obsahuje ustanovení o uznávání rozhodnutí týkající se věci nemajetkové povahy v čl. 57, kde je stanoveno, že se takováto pravomocná a vykonatelná rozhodnutí uznávají na území druhého smluvního státu bez zvláštního řízení.

Proces uznávání v těchto státech bez nutnosti vést zvláštní řízení lze vysvětlit tím, že v době uzavírání smluv se jednalo o socialistické státy, kde

¹⁵⁴ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 350

¹⁵⁵ PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 350

¹⁵⁶ Čl. 40 odst. 1 smlouvy s Albánií, čl. 53 odst. 1 smlouvy s bývalým SSSR a čl. 54 s Ukrajinou, kde jsou podmínky pro uznání stanoveny jako „Důvody pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodnutí“

pravidla pro rozvod manželství vymezená hmotným právem těchto států měla stejná východiska a zásady.¹⁵⁷

7.4.2 Uznání provedené zvláštním řízením

S podmínkou provedení zvláštního řízení pro uznání rozhodnutí ve věcech manželských počítají dvoustranné smlouvy uzavřené mezi Českou republikou a Afghánistánem, Alžírskem, Jemenem, KLDŘ, Kubou a Jugoslávií, kde do smlouvy vstoupily nástupnické státy Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo, Makedonie a Srbsko, dále se jedná o smlouvy se Sýrií, Švýcarskem, Tuniskem, Uzbekistánem a Vietnamem.

Mezi nejdůležitější podmínky pro uznání rozhodnutí tyto smlouvy zařazují jednak vydané pravomocné rozhodnutí, které má být uznáno a není v rozporu s veřejným pořádkem dožádané strany ani se zásadami svrchovanosti, nebylo vydáno někdy dříve pravomocné rozhodnutí ve stejné věci ve státě, kde se žádá o uznání a protistrana v prvotním řízení byla správně informována o zahájení řízení v této věci.¹⁵⁸ Jako další podmínky pro uznání některé smlouvy vyžadují, aby rozhodnutí vydal orgán, který je k tomu příslušný, vydání rozhodnutí nesmí bránit překážka výlučné příslušnosti státu, ve kterém má k uznání daného rozhodnutí dojít.¹⁵⁹ Dále jde o překážku, kdy se v dané věci vede řízení ve státě uznání a to bylo zahájeno dříve,¹⁶⁰ nebo mezi stejnými účastníky již proběhlo řízení ve třetím státě, kde došlo k vydání rozhodnutí a to nebylo následně uznáno ve státě, kde se žádá o uznání rozhodnutí, které bylo vydáno druhým smluvním státem.¹⁶¹

Všechny smlouvy s těmito státy rovněž obsahují předpisy, které určují náležitosti návrhu na uznání. Slovo návrh je někdy zaměněn za slovo žádost například ve smlouvě s Tuniskem či Sýrií. Musíme dodat ověřený opis původního

¹⁵⁷ STEINER, Vilém. Úprava otázek uznání a výkonu cizích rozhodnutí v mezinárodních smlouvách, její vývoj, zásady a význam. *Časopis pro mezinárodní právo*. 1968, roč. 12, č. 2, s. 204.

¹⁵⁸ Čl. 26 smlouvy s Afghánistánem, čl. 25 smlouvy s Alžírskem, čl. 25 smlouvy s Jemenem, čl. 51 smlouvy s bývalou Jugoslávií, čl. 27 smlouvy s KLDŘ, čl. 47 odst. 1 smlouvy s Kubou, čl. 27 čl. 1 smlouvy se Sýrií, čl. 1 smlouvy se Švýcarskem, čl. 25 smlouvy s Tuniskem, čl. 51 smlouvy s Uzbekistánem a čl. 48 spolu s čl. 47 smlouvy s Vietnamem

¹⁵⁹ Čl. 26 odst. 1 písm. b) smlouva s Afghánistánem, čl. 25 odst. 1 písm. b) smlouva s Jemenem, čl. 51 písm. b) smlouva s bývalou Jugoslávií, čl. 27 bod 2. smlouva s KLDŘ, čl. 47 odst. 1 písm. b) smlouva s Kubou, v čl. 27 písm. a) smlouva se Sýrií, čl. 1 bod 1. smlouva se Švýcarskem, čl. 25 písm. a) smlouva s Tuniskem, čl. 51 odst. 1 bod 1.2. smlouva s Uzbekistánem a čl. 47 odst. 1 písm. b) smlouva s Vietnamem.

¹⁶⁰ Čl. 26 odst. 1 písm. e) smlouvy s Afghánistánem a čl. 25 odst. 1 písm. e) smlouvy s Jemenem.

¹⁶¹ Čl. 26 odst. 1 písm. f) smlouvy s Afghánistánem a čl. 25 odst. 1 písm. f) smlouvy s Jemenem.

rozhodnutí, u kterého usilujeme o uznání, ze kterého musí být patrné, že je pravomocné nebo tuto informaci musíme doplnit jiným dokumentem, ze kterého to vyplývá.¹⁶² Další doklad, který musíme dodat, se týká účastníka, který byl protistranou a nezúčastnil se řízení, osvědčuje, že byl správně seznámen o začátku řízení a pokud byl procesně nezpůsobilý, potvrzení o řádném zastoupení.¹⁶³

Dále je zde požadavek přeložení všech listin předložených soudu pro uznání do úředního jazyka dožádaného soudu.¹⁶⁴ V některých případech je uznán i překlad do angličtiny – ve smlouvách s Afghánistánem a Jemenem, ruštiny – dle smlouvy s Uzbekistánem a francouzštiny – ve smlouvách s Alžírskem a Sýrií.

K řízení o uznání rozhodnutí o rozvodu dle těchto dvoustranných smluv je v České republice příslušný Nejvyšší soud a dle předpisů v těchto smlouvách má použít právní řád svého státu. Ve všech smlouvách¹⁶⁵ nalezneme ustanovení, že Nejvyšší soud se omezí na zjišťování, zda jsou splněny všechny podmínky pro uznání, nepřísluší mu věc přezkoumávat z hlediska materiální stránky.

7.5 Shrnutí a příklady uznání

Pokud bychom měli shrnout výše uvedené poznatky z hlediska toho, jaká úprava se kdy použije pro uznání cizího pravomocného rozhodnutí o rozvodu, vychází nám, že nařízení Brusel II bis má přednost před Haagskou úmluvou i před dvoustrannými smlouvami mezi členskými státy EU. Pokud se bude jednat o věc, která nepodléhá nařízení Brusel II bis, pak se bude v České republice aplikovat postup dle ZMPS nebo dle přednostně použitelné mezinárodní smlouvy.

¹⁶² Čl. 29 odst. 2 písm. a) smlouvy s Afghánistánem, čl. 26 odst. 2 písm. a) smlouvy s Alžírskem, čl. 28 odst. 2 písm. a) smlouvy s Jemenem, čl. 54 odst. 2 písm. a) smlouvy s bývalou Jugoslávií, čl. 28 odst. 2 bod 1. smlouvy s KLDŘ, čl. 21 odst. 2 písm. a) smlouvy s Kubou, čl. 29 odst. 2 písm. a) smlouvy se Sýrií, čl. 4 bod 1. a 2. smlouvy se Švýcarskem, čl. 29 odst. 2 písm. a) smlouvy se Sýrií, čl. 52 odst. 2 bod 2.1. smlouvy s Uzbekistánem a čl. 51 odst. 2 písm. a) smlouvy s Vietnamem

¹⁶³ Čl. 29 odst. 2 b) smlouvy s Afghánistánem, čl. 26 odst. 2 b) smlouvy s Alžírskem, čl. 28 odst. 2 písm. b) smlouvy s Jemenem, čl. 54 odst. 2 písm. b) smlouvy s bývalou Jugoslávií, čl. 28 odst. 2 bod 2. smlouvy s KLDŘ, čl. 51 odst. 2 b) smlouvy s Kubou, čl. 29 odst. 2 písm. b) smlouvy se Sýrií, čl. 4 bod 3. smlouvy se Švýcarskem, čl. 26 odst. 2 písm. b) smlouvy s Tuniskem, čl. 52 odst. 2 bod 2. 2. smlouvy s Uzbekistánem a čl. 51 odst. 2 písm. b) smlouvy s Vietnamem.

¹⁶⁴ Článek 29 odst. 2 písm. c) smlouvy s Afghánistánem, čl. 26 odst. 2 písm. c) smlouvy s Alžírskem, čl. 28 odst. 2 písm. c) smlouvy s Jemenem, čl. 54 odst. 2 písm. c) smlouvy s bývalou Jugoslávií, čl. 51 odst. 2 písm. c) smlouvy s Kubou, čl. 29 odst. 2 písm. c) smlouvy se Sýrií, čl. 4 bod 4. smlouvy se Švýcarskem, čl. 26 odst. 2 písm. c) smlouvy s Tuniskem, čl. 52 odst. 3 smlouvy s Uzbekistánem a čl. 51 odst. 2 písm. c) smlouvy s Vietnamem

¹⁶⁵ Čl. 30 odst. 1 smlouvy s Afghánistánem, čl. 27 odst. 2 smlouvy s Alžírskem, čl. 29 odst. 1 s Jemenem, čl. 55 odst. 2 smlouvy s bývalou Jugoslávií, čl. 29 odst. 1 s KLDŘ, čl. 52 odst. 1 smlouvy s Kubou, čl. 30 odst. 2 smlouvy se Sýrií, čl. 1 in fine smlouvy se Švýcarskem, čl. 27 odst. 2 smlouvy s Tuniskem, čl. 53 odst. 1 smlouvy s Uzbekistánem a čl. 52 odst. 1 smlouvy s Vietnamem

7.5.1 Uznání norsk-českého rozvodu

Norský občan s občankou České republiky uzavřeli v roce 1997 manželství. V roce 2010 se nechají v Norsku, kde tou dobou bydlí, rozvést. Následně se Češka přestěhuje do České republiky, kde požádá o uznání rozvodu z Norska, aby se mohla znovu provdat za českého občana. Obě tyto země jsou signatáři Haagské úmluvy, Česká republika je navíc členským státem EU. Rozsudek o rozvodu jejich manželství bude uznán v České republice na základě zvláštního řízení u Nejvyššího soudu, neboť jedním z účastníků je občan České republiky. Navrhovatelka si ale může zvolit, zda Nejvyšší soud užije předpoklady pro uznání a důvody pro neuznání, které obsahuje Haagská úmluva nebo ZMPS.

7.5.2 Uznání finsko-českého rozvodu

Finský občan s občankou České republiky uzavřeli v roce 2001 manželství. V roce 2016 se nechají ve Finsku, kde tou dobou bydlí, rozvést. Následně se Češka přestěhuje do České republiky, kde požádá o uznání rozvodu z Finska, aby se mohla znovu provdat za českého občana. Obě tyto země jsou jak signatáři Haagské úmluvy, tak i členy Evropské unie. Rozsudek o rozvodu jejich manželství bude uznán v České republice na základě unijního nařízení Brusel II bis, konkrétně s odkazem na čl. 60 písm. c, kde je zmíněna přednost před Haagskou úmluvou. Přednost unijní úpravy před vnitrostátní obsaženou v ZMPS už nemusím připomínat. Pokud by se zde jednalo místo finského občana například o rakouského občana, kde Rakousko není signatářem Haagské úmluvy, situace by byla řešena stejně.

Kdyby se ovšem rozvedli již v roce 2003, tedy před vstupem České republiky do EU, pak by dané rozhodnutí nespadlo do působnosti komunitární úpravy a postupovalo by se dle Haagské úmluvy. Kdyby se případně jednalo o dánského občana, který si vzal občanku české republiky, tak i když je Dánsko členem EU, dané nařízení se na něj nevztahuje a postupovalo by se také dle Úmluvy, neboť Dánsko je jejím signatářem stejně jako ČR.

7.5.3 Uznání ukrajinsko-českého rozvodu

Česká občanka s ukrajinským občanem uzavřeli v roce 2000 manželství. Ukrajina není členem EU ani signatářem Haagské úmluvy, ale Česká republika má s Ukrajinou uzavřenou dvoustrannou smlouvu o právní pomoci, která stanoví, že pokud v budoucnu dojde k rozvodu na Ukrajině, bude vydaný rozsudek

o rozvodu manželství uznán na území České republiky bez potřeby vést zvláštní řízení za předpokladu, že dané rozhodnutí je pravomocné a české soudy v této věci nevedly řízení, ve kterém by vydali dříve pravomocné rozhodnutí a pokud nebyla dána výlučná pravomoc českým soudům.

7.5.4 Uznání afghánsko-českého rozvodu

Pokud se Češka rozhodne rozvést manželství s občanem Afghánistánů před jeho příslušnými orgány, bude nutné pro uznání rozhodnutí o rozvodu na území České republiky vést zvláštní řízení o uznání před Nejvyšším soudem ČR, který by následně, po prozkoumání, zda byly splněny všechny podmínky pro uznání, vyslovil rozsudkem, že dané rozhodnutí se na území České republiky uznává, jinak by návrh zamítl. Toto zvláštní řízení vyplývá z uzavřené dvoustranné smlouvy o právní pomoci mezi těmito dvěma státy. V mezích dané touto smlouvou by se pak použilo ustanovení v § 51 ZMPS.

7.5.5 Uznání brazilsko-českého rozvodu

Občanka České republiky uzavřela manželství s občanem Brazílie, které bylo následně v Brazílii také rozvedeno. Dané rozhodnutí nabylo právní moci. Po rozvodu se Češka vrátila zpět do vlasti, kde se chce opět vdát. V tomto případě se bude muset s návrhem na uznání rozhodnutí o rozvodu obrátit na Nejvyšší soud, neboť zde neřiguruje žádná mezinárodní smlouva, čímž se na tento případ vztahují pravidla obsažená v § 51 ZMPS, kde je potřeba vyslovit uznání rozhodnutí o rozvodu ve zvláštním řízení. Jelikož na uznání rozhodnutí o rozvodu má právní zájem i její potenciální budoucí druhý manžel, může tento návrh podat také on. Pokud návrh bude splňovat všechny potřebné formality, Nejvyšší soud rozhodne rozsudkem o uznání cizího rozhodnutí, a jakmile toto nabyde právní moci, může se Češka znovu provdat.

8 Budoucnost právní úpravy této oblasti

8.1 Budoucnost nařízení Brusel II bis a Řím III

V Bruselu 30. června 2016 vznikl konečný návrh nařízení Rady na přepracování stávajícího znění nařízení Brusel II bis s názvem „*Návrh nařízení Rady o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí*“¹⁶⁶ Ze zprávy z dubna 2014 vyplynulo, že je třeba nařízení po deseti letech užívání v praxi mírně upravit s cílem i nadále rozvíjet Evropský prostor spravedlnosti a základních práv, obzvláště v oblasti týkající se zájmů dítěte, například únos dítěte jedním z rodičů či přeshraničního umístování dětí, zlepšením účinnosti a překonání zůstávajících bariér ve volném pohybu soudních rozhodnutí. I přes to, že nařízení v praxi obecně dobře funguje, došlo se k závěru, že především oblast rodičovské odpovědnosti skrývá mnoho problémů týkající se například výkonu rozhodnutí v těchto věcech vydané v jiném členském státě, které je potřeba vyřešit.¹⁶⁷ Oblast týkající se věcí manželských ale nevykazuje větší nedostatky, a proto se přiklání k zachování současného stavu.

Hodnocení nařízení probíhalo dle Programu REFIT¹⁶⁸ Komise, který si klade za cíl zajistit účelnost právních předpisů EU tak, aby vedly k zamýšleným výsledkům. Na základě analýzy získaných dat vznikla v květnu 2015 Konečná hodnotící zpráva, která uplatňující nařízení hodnotí z hlediska účelnosti, užitečnosti či unijní přidané hodnoty.¹⁶⁹ Většina zúčastněných stran dospěla k závěru, že nařízení Brusel II bis se uplatňuje bez větších problémů, ale bylo zdůrazněno, že nedostatečné povědomí o tomto nařízení jak mezi občany či právníky a jinými odborníky, tak i složitost struktury a ustanovení mohou

¹⁶⁶ Návrh nařízení Rady o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí. COM(2016) 411 final. [cit. 22. 10. 2017]. [online].

Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2016:0411:FIN#footnote13>

¹⁶⁷ Důvodová zpráva, bod 1 návrhu nařízení Rady o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí. COM(2016) 411 final. [cit. 22. 10. 2017]. [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2016:0411:FIN#footnote13>

¹⁶⁸ The Regulatory Fitness and Performance Programme – Program pro účelnost a účinnost právních předpisů

¹⁶⁹ Důvodová zpráva, bod 3 návrhu nařízení Rady o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí. COM(2016) 411 final. [cit. 22. 10. 2017]. [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2016:0411:FIN#footnote13>

do jisté míry bránit nařízení fungovat zcela bezchybně. Pak se může stát, že i když by mělo být aplikováno, tak k tomu nedojde, nebo je použito chybně, kdy konkrétní příklady jsou ve zprávě uvedeny.¹⁷⁰

V konečném návrhu nového nařízení se neobjevují žádné změny týkající se působnosti a manželských věcí, tedy kapitola I, až na upřesňující definice, a kapitola II oddíl 1 se nemění. Zajímavá změna v rámci definic nastala například hned v první definici v článku 2, kde Brusel II bis pojmem "soud" rozumí všechny orgány členských států, kterým přísluší rozhodovat věci spadající do působnosti nařízení. V návrhu přepracovaného nařízení je pojem „soud“ nahrazen pojmem „orgán“, pod který jsou zařazeny jak soudní, tak i správní orgány členského státu, které jsou příslušné rozhodovat ve věcech spadající pod působnost tohoto nařízení. Tato změna nejspíše reaguje na to, že v některých státech je možné se za splnění určitých podmínek nechat rozvést mimo soudní soustavu u příslušného správního úřadu. Pro manžele žijící v mezinárodním manželství zůstává stále možnost zažádat si o rozvod dle pravidel obsažených v nařízení a žádné změny se v této části nařízení neobjevily. Kdy vstoupí nová verze nařízení v platnost, a nahradí tím Brusel II bis, zatím není jasné. Dle mého názoru je ale zřejmé, že pro věci týkající se rozvodu nynější podoba nařízení nepotřebuje zásadní úpravy, je zcela funkční a schopna uplatnění v praxi bez větších obtíží.

Nařízení Řím III bylo státy Evropské unie přijato pouze v rámci institutu posílené spolupráce, ale již nyní ho hodnotí ostatní státy jako přínosné, neboť se k původním 14 státům, které se posílené spolupráce a jeho přijetí účastní od samého začátku, a je v nich závazné a přímo použitelné, nově přidaly ještě Litva a Řecko.

Dle článku 20 nařízení Řím III mělo dojít k přezkumu, na jehož základě měla vzniknout zpráva o jeho uplatňování. Bohužel k tomu nedošlo a zatím tedy nemáme k dispozici žádná komplexní data o jeho užívání v praxi. Z toho nám vyplývá, že nařízení v blízké budoucnosti nejspíš nebude procházet žádnými změnami a jeho znění zůstane v podobě, kterou známe dnes.

K neúčasti České republiky k nařízení Řím III mi Ministerstvo spravedlnosti sdělilo, že *„důvody neúčasti je třeba hledat v odlišném politickém názoru zástupců některých politických stran zastoupených ve Výboru*

¹⁷⁰ Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, European Union, 2015, ISBN 978-92-79-45907-8. Str. 53-54. [cit. 22. 10. 2017]. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bxl_iaa_final_report_evaluation.pdf

pro záležitosti EU Senátu Parlamentu ČR na přistoupení ČR k posílené spolupráci v době projednávání tohoto předpisu. Ovšem nelze vyloučit, že ČR v budoucnu k posílené spolupráci přistoupí. Je však třeba nejprve vyhodnotit fungování nařízení v zemích, které se posílené spolupráce účastní, a vyčkat i na případnou judikaturu SDEU v této oblasti.“

Je jisté, že na přistoupení České republiky k posílené spolupráci si tedy ještě nějaký čas počkáme. Avšak já osobně doufám, že to nebude dlouho, neboť nařízení Řím III vnímám jako krok správným směrem v oblasti unijního rodinného práva a považuji za nešťastné, že neplatí na celém území Evropské unie, jelikož možnost volby rozhodného práva v případě rozvodu může manželům v budoucím rozvodovém řízení mnohé ulehčit.

8.2 Budoucnost dalších právních předpisů

V České republice je za základní pramen mezinárodního práva soukromého považován ZMPS, který nahradil předchozí platnou úpravu obsaženou v ZMPSP. Změna souvisela, jak jsem již uvedla dříve, s rekodifikací soukromého hmotného práva v ČR, které bylo podstatně měněno. Nový zákon též odpovídal na rychle se vyvíjející mezinárodní právo, obzvláště právo Evropské unie. Modernost nového zákona spatřujeme jak ve struktuře zákona, tak i v zařazení nových institutů, přednost dostal hraniční určovatel obvyklý pobyt, což lépe vyhovuje úpravám jiných evropských zemí a předpisům EU. Z těchto důvodů lze říci, že novelizace ZMPS nebude v blízké a možná ani vzdálenější budoucnosti potřeba, neboť jeho nynější zpracování je z mého pohledu velice precizní a odpovídá evropským standardům.

K dalším právním předpisům, které tuto oblast upravují, patří mezinárodní smlouvy. Konkrétně Haagská úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití a dvoustranné mezinárodní smlouvy o právní pomoci. Z mého pohledu se jedná spíše o doplňkové právní předpisy, neboť si konkurují na území Evropské unie hlavně s nařízením Brusel II bis, které se použije v některých případech přednostně, a lze tedy očekávat, že změny v těchto smlouvách nastávat nebudou a nové dohody týkající se této oblasti budou vznikat, dle mého názoru, spíše výjimečně ne-li vůbec.

Závěr

V dnešním světě je tendence narůstání množství mezinárodních rozvodů. Rozvod manželství je složitá životní etapa pro manžele, kterou dnes jen s obtížemi zvládnou bez pomoci advokátů, kteří jsou s danou problematikou a postupy lépe obeznámeni než laici manželé. Pokud se jedná o rozvod s mezinárodním rozměrem, je tato situace ještě komplikovanější. Jak tato práce ukázala, není právní úprava této oblasti zcela jednoznačná a průhledná, naopak je roztržena do různých pramenů, které až ve své kombinaci nám dávají odpovědi na všechny otázky, které vyvstanou před, během i po řízení o mezinárodním rozvodu.

Cílem této práce bylo podat ucelený pohled na problematiku mezinárodního rozvodu z úhlu evropského práva, českého práva a mezinárodního práva a nalézt odpovědi na otázky, jakým způsobem a podle jakého předpisu se bude určovat soudní příslušnost a rozhodné právo pro konkrétní rozvod. V případech, kdy by se jednalo pouze o potřebu uznání již vydaného rozhodnutí o rozvodu, jakým způsobem se ho můžeme domoci. Na základě tohoto záměru byla tato práce rozdělena do osmi kapitol, kde v první kapitola se týká pojmu rozvod a jak jej chápe české a mezinárodní právo, poté v kapitole druhé charakterizují prameny práva mezinárodního rozvodu. V této části kapitoly se nevěnuji jejich aplikaci v praxi, ale soustředila jsem se na jejich vývoj od minulosti po současnost a jejich působnost. Aplikaci těchto pramenů se věnuji až v kapitole čtvrté pro zánik mezinárodního manželství v EU, v kapitole páté pro zánik mezinárodního manželství dle českého práva a v kapitole šesté se věnuji, jaký by byl postup pro určení rozhodného práva a stanovení soudní příslušnosti dle dvoustranných mezinárodních smluv. Předposlední kapitola se týká uznávání rozhodnutí o rozvodu mezinárodního manželství. V poslední kapitole jsem se snažila nastínit možný vývoj právní úpravy této oblasti.

V rámci EU jsou podstatné pro mezinárodní rozvod nařízení Brusel II bis, které se zabývá určením soudní příslušnosti, a nařízení Řím III, které slouží k určení rozhodného práva. Brusel II bis je v praxi hojně využíván, avšak i přesto v sobě skrývá určité nedostatky. Jak vyplynulo z této práce, soudní příslušnost dle nařízení lze určit podle několika hraničních určovatelů, které jsou zde dány alternativně, což může pro aktivnějšího manžela, který zažádá o rozvod jako první, znamenat nemalé výhody. Proto se uvažovalo, že by se mohla upravit

možnost uzavření dohody mezi manželi o volbě soudu v případě rozvodu, ale v tuto chvíli tato možnost v praxi není možná. Již nyní existuje nový návrh nařízení, který se snaží o odstranění některých jeho nedostatků, ovšem dosud nebyl schválen, ale je evidentní snaha EU o stálé zlepšování úpravy rodinného práva pro své občany. Další mínus nařízení může být spatřován v tom, že platí na celém území EU kromě Dánska, neboť každá výjimka z obecného pravidla přináší horší uplatnění v praxi, nedokonalou unifikaci komunitárního práva. Stejný problém nastává i u nařízení Řím III, které bylo přijato pouze v rámci institutu posílené spolupráce a platí jen v zemích, které se jí účastní. Jedná se o celkem časově nové nařízení, ale již nyní k němu přistupují další státy a předpokládám, že tato tendence vydrží a jednou snad přistoupí i Česká republika, neboť dle mého názoru, nařízení Řím III je krok správným směrem v oblasti určení rozhodného práva, zvláště tím, že je zde zakotvena možnost jeho volby manželi.

V České republice je základním pramenem práva v této oblasti ZMPS. Ovšem jeho použití v praxi je silně okleštěno unijním právem, které se v případě kolize použije přednostně. To platí například o stanovení soudní příslušnosti, kde je dána aplikační přednost nařízení Brusel II bis, ovšem rozhodné právo se bude určovat dle ZMPS, neboť nařízení Řím III pro ČR neplatí. Ale i zde si musíme dát pozor, neboť musíme vzít v úvahu existenci mezinárodních smluv, které by mohli mít před ZMPS přednost. V případě kolize mezinárodních smluv a nařízení Brusel II bis už musíme řešit, který z předpisů použít, hledat v konkrétních člancích nařízení nebo smlouvách.

Uznávání soudních rozhodnutí o rozvodu mezinárodních manželství je upraveno jak v Haagské úmluvě o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití, tak i v nařízení Brusel II bis i v ZMPS a dvoustranných smlouvách o právní pomoci. Pokud půjde o členské státy EU, má nařízení v praxi přednost před užitím Úmluvy. ZMPS by se užilo až v případě, kdy by na daný případ nedopadalo nařízení ani mezinárodní smlouvy, kterými je ČR vázána.

Je evidentní, že není až tak těžké najít předpis, který danou problematiku upravuje, jako určení, který z nich se má v tom kterém případě aplikovat. Ať už jde o určení soudní příslušnosti, rozhodného práva nebo uznání. Z mého pohledu je nejlépe upravena oblast uznávání, která je sice roztříštěna do mnoha pramenů, ale při bližším zkoumání, se dá jednoznačně určit, který z nich použít a jak postupovat.

Stejně tak i stanovení soudní příslušnosti není z mého pohledu nijak složité, pokud budeme řešit jen samotný rozvod. Ovšem v případech, kdy do rozvodu zahrneme otázky týkající se např. péče o dítě, je situace o mnoho složitější, ale to už není předmětem této práce. Samotný zákon ZMPS dle mého názoru obsahuje jasnou a dostačující úpravu, která zcela pokrývá danou oblast a není zde prostor pro nejasnosti v případě, kdy se bude ZMPS aplikovat. Je ale jisté, že jeho použití je v praxi silně omezováno jinými právními předpisy ať už unijními nebo mezinárodními a předpokládám, že zvláště vývoj komunitárního práva bude v jeho dalším omezování používání v praxi i nadále pokračovat.

Resumé

Divorce is definitely a complicated part of life for married couples, which nowadays is quite difficult to resolve without involving lawyers. If we're talking about divorces with international element, the situation becomes even more complicated. This thesis explains that legal treatment of this whole subject and area of law is not entirely unambiguous and transparent, in fact it's quite the opposite, it's shattered into many different law sources.

The main aim of this thesis was to show an unified perspective on the whole issue of international divorces from the point of view of the European law, Czech law and international law and to find answers for the questions like how and which law will apply to determine the legal jurisdiction for solving the single divorce. In cases of legal recognition of already issued court decisions on the matter this thesis tries to answer the question how can be achieved an acknowledgement from the court in this matters.

Within EU the most important regulations for international divorces are Brussels II bis which determines the jurisdiction and Rome III which helps to determine the applicable law. Brussels II bis is widely used in practice. However, it still has some flaws. Court jurisdiction according to the regulation Brussels II bis could be determined using several linking factors, which are given alternatively, which again could be advantageous for the more proactive of the married couple.

There were considerations and discussions during which an idea of an modification which would allow married couples to sign an agreement on determination the court and legal jurisdiction in case of a divorce. However, at this moment this is not practically possible. Regulation Rome III which was accepted and implemented only as an institute of strengthened cooperation is applicable only in the countries that are taking part in this cooperation. Nevertheless, other countries are already joining into this pact because Rome III is step in the right direction in the question of determination of the applicable law, especially since it allows the married couple to choose where they want to be divorced.

In Czech Republic we can find the main legislation of this whole area in the Private International Law Act (ZMPS). Nevertheless, its use is strongly limited by the EU law, which in case of the conflict of laws has a dominant

position. Brussels II bis applies in the determination of the court jurisdiction, because Brussels II bis is having an application primacy. Nevertheless, ZMPS has to be used to determine the applicable law because Rome III is not applicable in Czech Republic. We must also count into the fact that there are various international treaties which have application primacy before ZMPS. In case of the conflict of laws of an international treaty and Brussels II bis it is necessary to find solution in their respective provisions.

Recognition of court decisions in the matter of international marriage divorces is treated by Hague Divorce Convention, Brussels II bis, ZMPS and international bilateral treaties in their respective regulations. Brussels II bis will have the primacy in the legal jurisdiction of EU member states. ZMPS will apply only in case when Brussels II bis or any international treaty doesn't apply.

Seznam zkratk

ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění zákona č. 375/2015 Sb.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
ZMPSP	Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Řím III	Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 17. června 2008, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky
Brusel II bis	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
ESD	Evropský soudní dvůr

Použité prameny

Knižní díla

- BŘÍZA, Petr; BŘICHÁČEK, Tomáš; FIŠEROVÁ, Zuzana; HORÁK, Pavel; PTÁČEK, Lubomír; SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 745 s. ISBN 978-80-7400-528-2
- BOELE-WOELKI, Katharina et al. *Principles of European family law regarding divorce and maintenance between former spouses*. Antwerp: Intersentia, 2004, 170 p. ISBN 90-5095-426-X
- KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; RŮŽIČKA Květoslav et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0.
- KUČERA, Zdeněk; TICHÝ, Luboš. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář*. Praha: Panorama, 1989, 362 s. ISBN 80-7038-020-9.
- MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. (Ed.) *Brussels IIbis Regulation*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2012, 506 p. ISBN 978-3-935808-33-0.
- PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 304 s. ISBN 978-80-7400-504-6.
- PAUKNEROVÁ, Monika; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 928 s. ISBN 978-80-7478-368-5
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda; VALDHANS, Jiří; DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 445 s. ISBN 978-80-7478-016-5. Str. 41
- ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD, Ondřej a kolektiv. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8
- ŠMÍD, Ondřej; ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013. 336 s. ISBN 978-80-87576-66-3.
- VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. 477 s. ISBN 978-80-7179-614-5.

Články

- HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. Přípustnost prorogace ve věcech manželských s cizím prvkem – současný stav z pohledu českých soudů. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, č. 4, 527–540 [cit. 9. 9. 2017]. DOI: 10.5817/CPVP2016-4-2. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6245>
- MRÁZEK, Josef. Matrimonium claudicans a uzavírání manželství s cizincem nebo v zahraničí. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, (9). 309. ISSN 1210-6410.
- PFEIFFER, Magdalena. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy: měsíčník české a evropské komentované judikatury*. Praha: Beck, 3/2013. ISSN 1211-4405
- STEINER, Vilém. Úprava otázek uznání a výkonu cizích rozhodnutí v mezinárodních smlouvách, její vývoj, zásady a význam. *Časopis pro mezinárodní právo*. 1968, roč. 12, č. 2, s. 204.
- ZAVADILOVÁ, Marta; TURONŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2010, (7). 246. ISSN 1210-6410

Elektronické zdroje

- BELLET, P.; GOLDMAN, B. *Explanatory Report on the 1970 Hague Divorce Convention* [online]. HCCH Publications, 1970, p. 18 [cit. 1. 9. 2017]. Available from: <http://www.hcch.net/upload/expl18e.pdf>.
- BORRÁS, Alegria. Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters. (approved by the Council on 28 May 1998) In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 9. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.1998.221.01.0027.01.ENG
- Euractiv.cz. *Malta jako poslední z EU uzákonila rozvody* [online]. 2011 [cit. 9. 9. 2017]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/clanky/aktualne-v-eu/malta-jako-posledni-z-eu-uzakonila-rozvody-009000/>

- Uznávání cizích rozhodnutí v České republice. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2016 [cit. 11. 9. 2017]. Dostupné z:
- http://www.n soud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/Edit/Rozhodovacinnost~Uznavani_cizichrozhodnuti
- Návrh nařízení Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 2201/2003 ohledně příslušnosti a pravidel o právních předpisech použitelných v manželských věcech. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z:
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52006PC0399>
- Návrh nařízení rady o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z:
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2016:0411:FIN>
- Mezinárodní právo [online]. [cit. 9. 9. 2017] Dostupné z:
- https://e-justice.europa.eu/content_international_law-10--maximize-cs.do
- Convention of 1 June 1970 on the Recognition of Divorces and Legal Separations [online]. [cit. 11. 9. 2017]
- Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=80>
- Portál evropské e-justice. [online]. [cit. 16. 10. 2017] Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-cs.do
- Principles of European Family Law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses, [online]. [cit. 16. 10. 2017] Dostupné z: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf>.
- Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000. COM/2014/0225 final [cit. 22. 10. 2017]. [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52014DC0225>
- Návrh nařízení Rady o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních

únosech dětí. COM(2016) 411 final [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2016:0411:FIN#footnote13>

- Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment, European Union, 2015, ISBN 978-92-79-45907-8. Str. 53-54. [cit. 22. 10. 2017]. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bxl_iaa_final_report_evaluation.pdf
- Rozhodnutí Rady ze dne 12. července 2010, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 17. 11. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32010D0405>
- Zelená kniha o rozhodném právu a příslušnosti soudů v rozvodových záležitostech, KOM (2005) 82 v konečném znění. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52005DC0082>

Právní předpisy

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, v platném znění.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
- Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění
- Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů.
- Zákon č. 265/1949, o právu rodinném
- Smlouva o přistoupení České republiky a dalších zemí k EU, publikována pod č. 44/2004 Sb. m. s.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
- Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 207/1964 Sb., Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o

právní pomoci a úpravě právních vztahů v občanských, rodinných a trestních věcech, vyhláška č. 63/1990 Sb.

- Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 3/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních
- Vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití, č. 131/1976 Sb. (Haagská úmluva)
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
- Úmluva mezi republikou Československou a Švýcarskem o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, č. 23/1929 Sb.
- Smlouva o fungování Evropské unie
- Smlouva o založení evropského společenství

Judikatura

- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 15. července 1964. *Costa v. ENEL*, C-6/64. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 9. 9. 2017] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61964CJ0006>
- Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 20. prosince 2017. *Soha Sahyouni v. Raja Mamisch*, C-372/16. In: InfoCuria – Judikatura soudního dvora [cit. 23. 2. 2018] Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=cs&jur=C,T,F&num=C-372/16&td=ALL>
- Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 29. listopadu 2007. *Kerstin Sundelind Lopez proti Miguel Enrique Lopez Lizazo*. Věc C-68/07. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 9. 9. 2017] Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d65c97bd176be74cd0a7e1b02f85fb4cd8.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyMbhb0?text=&docid=70753&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=473123>
- Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 16. července 2009. *Laszlo Hadadi (Hadady) proti Csilla Marta Mesko, épouse Hadadi (Hadady)*. Věc C-168/08 In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské

unie [cit. 22. 2. 2018] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:62008CJ0168>

- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 8. 1987, sp. zn. Cpjf 27/86, uveřejněné pod č. 26/1987 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek NS. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojyg5pxexzsgzpwg2lw>
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 1. 1991, sp. zn. Ncu 208/90. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 12. 9. 2017].
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 8. 2007, sp. zn. Ncu 176/2007. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 12. 9. 2017].
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 8. 1987, Cpjf 27/86. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. 9. 2017].
- Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 28. 3. 2000 ve věci Dieter Krombach v. André Bamberski. Věc C-7/98. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 9. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:61998CJ0007&qid=1427919942853&from=EN>

Dvoustranné smlouvy o právní pomoci významné pro tuto práci

- Smlouva mezi ČSSR a Afghánskou demokratickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních (Praha, 24. 6. 1981, vyhláška č. 44/1983 Sb.)
- Smlouva mezi ČSSR a Albánskou lidovou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních (Praha, 16. 1. 1959, vyhláška č. 97/1960 Sb.)
- Smlouva mezi ČSSR a Alžírskou demokratickou a lidovou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních (Alžír, 4. 2. 1981, vyhláška č. 17/1984 Sb.)
- Smlouva mezi ČSSR a Jemenskou lidovou demokratickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních (Praha, 19. 1. 1989, vyhláška č. 76/1990 Sb.)

- Smlouva mezi ČSSR a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních, (Bělehrad, 20. 1. 1964, vyhláška č. 207/1964 Sb.)
(SFRJ nahrazena státy Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chorvatsko, Kosovo, Makedonie, Slovinsko, Srbsko)
- Smlouva mezi ČSSR a KLTR o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních (Pchjongjang, 11. 9. 1988, vyhláška č. 93/1989 Sb.)
- Smlouva mezi ČSSR a Kubánskou republikou o vzájemné pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních (Praha, 18. 4. 1980, vyhláška č. 80/1981 Sb.)
- Smlouva mezi ČSSR a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech (Ulánbátar, 15. 10. 1976, vyhláška č. 106/1978 Sb.)
- Smlouva mezi ČSSR a Syrskou arabskou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních (Damašek, 18. 4. 1984, vyhláška č. 8/1986 Sb.)
- Smlouva mezi ČSSR a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních (Moskva, 12. 8. 1982; č.95/1983 Sb.)
(SSSR nahrazena státy Bělorusko, Gruzie, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko)
- Úmluva mezi Republikou československou a Švýcarskem o uznání a výkonu soudních rozhodnutí a Dodatkový protokol (Bern, 21. 12. 1926, vyhláška č. 23/1929 Sb.)
- Smlouva mezi ČSSR a Tuniskou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních, o uznání a výkonu justičních rozhodnutí a o vydávání, s Dodatkovým protokolem (Tunis, 12. 4. 1979, vyhláška č. 40/1981 Sb.)
- Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou v občanských věcech (Kyjev, 28. 5. 2001, č. 123/2002 Sb.m.s.)
- Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech (Taškent, 18. 1. 2002, č. 133/2003 Sb.m.s.)
- Smlouva mezi ČSSR a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních (Praha, 12. 10. 1982, vyhláška č. 98/1984 Sb.)